ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 2,711 — Կ. ՊՈԼԻՍ. 1905, ՕԳՈՍՏՈՍ 10—23 — 21 ՃԷՄԱԶԻ ԻՒԼ ԱԽ., 1323 — 10 ԱՂՈՍԹՈՍ 1321 — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

بوزانتیون
ارمنیجه یومی وسیاسی غزته، صاحب امتیاز ومدیر مسئولی
بوزانت کچیان
مطبعه و اداره خانه سی باب عالی جاده سی نومرو ۲۳-۲۵ نومرولی
دائره مخصوصه ده در

Բիւզանդիոն

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲՈՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

ԳԱՒԱՌԱՅԻՆ ԹԵՄԵՐ

ԱԴՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ

Բ.

(ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԴԻՐՔՆ ԵՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՔ)

Այս կամուրջներն ինչպէս տեսնուեցաւ Օսմանեան ճարտարապետութեան արգասիքն են։ Քաղաքին մէջ որ հին անուն մը ունի, չկայ ուրիշ յիշատակարան մը որ օսմանեան տիրապետութենէն առաջ շինուած ըլլայ և հին քաղաքին վրայ գաղափար մը տայ։ Ջուր տեղը հետաքրքիր ճամբորդը պիտի փնտռէ այսպիսի բան մը, ա՛յն կողմ իր աչքերուն պիտի հանդիպին օսմանեան ճարտարապետութեան արդիւնքներն և օսմանեան վաղեմի քաղաքի մը բոլոր ճոխութիւնն և պերճանքը։ Նախ քառասունէն աւելի հոյակապ մզկիթներ իրենց յաղթ շինութեամբը քաղաքին ամբողջութեան մէջ կարեւոր տեղ մը կ'գրաւեն։ Այդ քառասուն մզկիթներէն 10 հատը Սէլիմիէ ճամիի են այսինքն Օսմանեան Սուլթաններու կողմէ շինուած են։ Ասոնց մէջ իբր ճարտարապետական և արուեստագիտական հրաշալիք և իբր գեղարուեստական և հոյակապ գործ ամենէն աւելի համբաւուած է Սուլթան Սելիմի մզկիթը (Սելիմիէ ճամի) զոր շինել տուած է Սուլթան Սելիմ Բ. (1566—1575)։

Այս հիանալի շինութեան ձեռնարկուած է 1567 թուականին և աւարտած է 1574ին։ Ճարտարապետն էր Գոճա Սինան Միմար որ Կ. Պոլսոյ Շահզատէ Պազիի և Սիւլէյմանիյէի հոյակապ մզկիթները շինելէ և մեծ հմտութիւն ստանալէ յետոյ փորձառութենէն, այս մզկիթին շինութեանը ձեռնարկած է և իր բոլոր արուեստն և կարողութիւնը ցոյց տուած է։ Մզկիթին գմբէթն ութը կամարներու վրայ կառուցուած է և երկու կանգուն աւելի բարձր է Այ—Սօֆիայի համբաւաւոր գմբէթէն։ Աւանդութիւն մը կ'հաստատէ թէ այդ գմբէթը միակտուր քարէ շինուած է։ Մզկիթին պատուհաններուն թիւն 999 է։ Երբ գործը գեղարուեստական տեսակէտով դիտուի, ա՛լ աւելի ուշագրաւ է։ Ամբողջ մզկիթին ներքին պատերը ծածկուած են յախճապակիով որոց նմանները—այնքան կատարեալ և այնքան գեղեցիկ—մեզ և ոչ մէկ տեղ տեսած էինք։ Անցեալներն Է. Ժիրօ՝ խօսելով այս արուեստին վրայ կ'բացատրէր թէ պարսկական արուեստ մ'է որ Օսմանցիք պարսիկ արուեստագէտներու օժանդակութեամբ աւելի զարգացուցին Պրուսայի մէջ յախճապակիի գործարան մը բանալով, ինչպէս նաև յետոյ Քէօթահիա։ Ասոնց ամէնէն արժէքաւոր նկատուածները տեսած էինք մեզ որք միօրինակ ձև և գոյն ունէին։ Ընդհակառակն Էտիրնէ՝ Սուլթան Սելիմի մզկիթին մէջ մեր տեսածները բազմազան գոյներով են և արուեստի աննման նրբութեամբ մը օժտուած են։ Ոչ թէ իւրաքանչիւր քառակուսի մաս նման է ուրիշի մը, այլ ընդհակառակն իւրաքանչիւր ամենքն ալ կ'տարբերին և պատուհաններու միջոցներն և ճակատներ կ'ներկայացնեն մէկ մէկ անջատ պարդանկար որ 50—100 քառակուսիներու ամբողջութենէն կ'բաղկանայ։

Արուեստը՝ պարսկական ոճ մ'ունի, վասն զի շինուած զարդանկարները կը կազմեն պարսկական գորգերու պատկերներուն նման ձևեր։ Այս հիանալի ճոխութիւնն որ մարդկային աչքերը կ'շլացնէ, կ'ամբողջանայ մոզայիքներով և արուեստական ուրիշ զարդերով։ Մասնաւորապէս մեր ուշադրութիւնը գրաւեց մզկիթին Մէհրապին առաջ քարոզելու համար յատկացուած պատուանդանը բարձրացնող սանդուղին վանդակն որ երկու մէդրոյէն աւելի երկարութիւն ունենալով միակտուր բարակ մարմարէ շինուած էր և այնքան ճարտարութեամբ քանդակուած էր որպէս թէ պարզ փայտ մը փորագրուած ըլլար։ Մզկիթին շէնքը կ'գտնուի կրկնակ շրջապատի մէջ և շրջապատուած է ընդարձակ բակով մը։ Ունի չորս մինարէներ, երեքական շէրէֆէներով զարդարուած և խիստ բարձր։ Ասոնցմէ երկուքն իրենց կարգին կ'ներկայացնեն ճարտարապետական հնարք մը։ Հակառակ իրենց շատ նեղ շինութեան կ'պարունակեն իրենց մէջ երեք անջատ և իրարու հետ չհաղորդակցող սանդուխներ որք անջատաբար կ'առաջնորդեն իւրաքանչիւրը մէկ մէկ շէրէֆէ։ Այս մզկիթին Դարէւլ-հատիսի նահանգին մէտրէսէներուն գլխաւորը կ'համարուէր և անոր միւտէրրիսն (դասատուն) դասատուներուն պետը։

Ոչ նուազ երևելի են նաև Սուլթան Պայազիտ Բ.ի մզկիթն որ շինուած է 1487ին Թունճայի եզերաց վրայ։ Ունի իր չուրջը թաշխանէ, իմարէթ, տարիւլշիֆա, մէտրէսէ և բաղնիք և կամուրջ մը Թունճայի վրայ ինչպէս յիշեցինք։ Իւչշէրէֆէլի կոչուած մզկիթն որ քաղաքին կեդրոնը կառուցուած է, 1437էն 1447 տասը տարուան մէջ աւարտած է։ Ունի ինը գմբէթ։ Տարիւլ Հատիս ճամիսի դարձեալ շինուած է 1434ին։ Նախապէս իբր մէտրէսէ շինուած է և տպա մզկիթի վերածուած է։ Այս մզկիթին մէջ թաղուած են երկու որդիք՝ Սուլթան Հասան և Օրխան Չէլէպի։ Ճամիի Աթիգ կամ Էսկի Ճամի որուն շինութիւնը 1401ին սկսած է 1413ին աւարտած է։ Եըլտըրըմ Խան Ճամի շինուած է քաղաքէն դուրս, Մարիճայի եզերքն Եըլտըրըմ անուամբ արուարձանին մէջ. 1399ին շինուած է, և ունի իմարէթ։ Այս մզկիթը կ'կոչուի նաև Քիւփէլի Ճամի։ Ճամիի Հիսար շինուած է Ֆաթիհէն և այս անունն առած է միջնաբերդին (գալէ իչի) մէջ ըլլալուն համար։

Բայց հնագոյն մզկիթն Էտիրնէի Չէլէպի Ճամիսին է որուն մօտն է համանուն մէտրէսէն։ Այս մզկիթն ալ նախորդին պէս կ'գտնուի միջնաբերդին մէջ։ Նոյնպէս երկրորդական կարեւորութեամբ կրնայ յիշուիլ նաև Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի աղջկան շինել տուած (1468) Այիշէ Գատըն ճամիսին և կնոջը՝ Սիթթի Սուլթան ճամիսին (1482)։ Թունճայի եզերք շինուած Սիւլէյման փաշայի մզկիթը՝ որ Սուլթան Պայազիտի վէզիրը շինած էր և Գասըմ փաշայի մզկիթը (Թունճայի վրայ) որ Ֆաթիհ Սուլթանին համանուն նախարարը շինած էր։ Մահմուտ փաշա կամ Թաշլըգ ճամի զոր շինած է դարձեալ նոյն Սուլթանին նախարարներէն մէկը։

1421ին Թունճայի եզերքը շինուած է Թաշխանէով և իմարէթով հանդերձ Միխալ պէյ ճամիսին։ Սէլիմ Չէլէպի՝ Քիւչիւք պազարի մէջ շինուած (1462), և այլք, որք մի առ մի թուել կարելի չէ։ Էտիրնէ իսլամական կարեւոր կայան մ'է կեդրոնն ըլլալով Ռումէլի Գազասկէրութեան։ Ունի քսանէն աւելի մէտրէսէներ. և երեսունի մօտ Զաւիյէներ կամ Թէքքէներ։ Ասոնց մէջ երևելի է Շէյխ Սաաթ Տէտէի, Կիւլլէն, Արզատարզատէ, Գարամանի Յազըլըլայն են. Թէքքէները։ Օսմանեան ճարտարապետութեան արդիւնք են նաև երկու պէզէստէններն որք բոլոր օսմանեան տիրապետութեան ներքև ինկող գլխաւոր քաղաքներու մէջ անպատճառ շինուած են։ Նոյնպէս կամարապատ շուկան արաբական գաղափար մ'է և Օսմանցիք են որ փոքր Ասիոյ և Ռումէլիի մէջ զայն տարածած են։ Էտիրնէ ունի երկու շուկայ։ Մին Ալի Փաշա անուամբ ծանօթ է և կ'յիշեցնէ մեր Գալփագճըլար Պազրին, թէև անկէ քիչ մը աւելի լայն է։ Երկարութիւնը 10 վայրկեան հազիւ կ'առնէ, և կողմնակի փողոցներ չունի։ Կ'սկսի Գուլէ Գափուսի ըսուած տեղէն—որ անշուշտ միջնաբերդին մասը պիտի ըլլայ—և կը վերջանայ Իւնճէփլէր Գափու ըսուած տեղը—դարձեալ միջնաբերդի դռներէն մէկը։ Ճամբուն երկարութեան վրայ երկուք մէկ կողմ և երկուք միւս կողմ չորս դուռներ եւ կան։ Ասոնցմէ մէկն է նաև Օրթա Գափու որ միջնաբերդին տասներորդ դուռը ներկայացուցած է Միւնէրրիս Ապտիւրրահման. բայց շուկային կիսուն վրայ բացուած ըլլալուն համար աւելի հաւանական է որ այս կոչումն առած ըլլայ և ո և է յարաբերութիւն չունենայ պարիսպին հետ։ Այս շուկան շինած է Սուլթան Սիւլէյման Գանունիի (1520—1566) վէզիրը Ազամ Սէմիզ Ալի փաշան որմէ կ'առնէ իր անունը։ Երկրորդ շուկան է Խաֆֆաֆլար Շարսուսն որ շինուած է իբր հասոյթ Սուլթան Սէլիմի մզկիթին՝ Մէյվէ գափու անմիջան շուկային հետ միասին։ Օսմանեան ճարտարապետութեան և քաղաքակրթութեան արդիւնքներն են նաև մեծակառոյց խաներու շինութիւնն որոցմէ զուրկ չէ մնացած նաև Էտիրնէ քաղաքը։ Բաւական չափ խաներ կան, որոցմէ մեծագոյն է Ռիւսթէմ փաշա խանն որ այժմ մանիֆաթուրայի շուկայի մը վերածուած է։ Անոր դէմը կ'գտնուի ուրիշ մը Մուսթաֆա փաշա խան։ Նոյնպէս երևելի են Գուրշունլը խան որ Էրկէնէ մզկիթին վագըֆ է։ Խալիլ փաշա խան որ Ֆաթիհի համանուն նախարարներէն մէկը շինած է։ Մէհմէտ փաշա խան կրկէն են, շինուած միևնոյն անձէն։ Իսկ Էքմէքճիզատէ Ահմէտ փաշա շինած է երկու խաներ, մին իր անուամբ՝ Եէտի Եօլ Աղզը ըսուած տեղն և երկրորդը Չիֆթէ խան անուամբ (1609ին շինուած) Այլէ Խաթուն թաղին մէջ աւելի իքնանի գաղափարով։ Այսօր՝ այս վերջինին հանգամանքովը շինուած քաղաքէն աւելի խաներ գոյութեան իրաւունքներն կորսուած են նոր ոճով պանդոկներու շինութեամբ, որոցմով լի է Էտիրնէ։ Հնագոյն ճարտարապետութեան իբր արդիւնք հարկ է յիշել նաև երկու արքունական պալատներն որք կ'կազմէին Էտիրնէի պատմական փառքի յիշատակարանները։ Ասոնցմէ մէկը շինուած է Թունճայի եզերքը, հրամանաւ յաղթական Սուլթան Մէհմէտ Բ.ի իր գահակալութեան նոյն իսկ առաջին տարին (1452)։ Այս շինութեան խորհուրդը տուած էր Պէյլէր Չէլէպի բժիշկը։ Այս շինութեան միջոցին քաղցրահամ ջուր մը գտնուած է և կոչուած է Աթ-հայաթ։ Միւս պալատը՝ կ'կոչուի Մէմէգ Սէրայ և շինուած է նախորդին մօտ՝ Թունճայի եզերքին վրայ։

Այս Պալատը շինած է Սուլթան Սէլիմ Գաթիմ (Ա.) Եավուզ կոչուածը (1512—1520)։ Այս Պալատը, որ նախապէս փայտաշէն էր, յետոյ վերստին շինուեցաւ 1612ին Սուլթան Ահմէտ Ա.ի (1608—1617) հրամանաւ քարակերտ։ Այդ միջոցին շինուեցան նաև Պալատին մզկիթն և քանի մը մերձակայ Քէօշկերը, որոցմէ ամենէն աւելի երևելին է Ալայ Քէօշկին, որ Պալատին պարիսպին վրայ շինուած է։

Հինօրեայ շէնքերու այս շարքին վրայ կրնանք աւելցնել նաև նոր շէնքերու շարք մը, որք եթէ մէկ մէկ ճարտարապետական հրաշալիք չեն, գէթ իրենց հոյակապ շինութեամբն եւ կարեւորութեամբ քաղաքին գլխաւոր զարդերը կ'կազմեն։ Այսպէս նոր շէնքերու մէջ ուշագրաւ են կառավարական ընդարձակ եւ գեղեցկաշէն պաշտօնատունը, թաղապետական նորակառոյց շէնքը, Ալիանս Իսրայէլիթի վարժարանը, Յունաց նորակառոյց դպրոցն և այլ քանի մը շէնքեր։։

ԱՐՇԱԿ Ա. ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

ԱՐԵՒՈՒ ԽԱՒԱՐՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Բելճիքէն իր նախընթաց Բչ. օրուան թիւին մէջ, Օգոստ. 17/30 չորեքշաբթի օր տեղի ունենալիք արեւու ամբողջական խաւարման վրայ Բէլճիքէ Լոյսի հրատարակած մէկ յօդուածը թարգմանած էր։ Այդ յօդուածին մէջ կ'խօսուէր արեւու խաւարման, ինչպէս և ե՛րբ յառաջ գալուն վրայ, ցոյց կ'տրուէին այն երկիրներն որոնց մէջ ամբողջական խաւարումը տեսանելի պիտի ըլլար, կ'հաշուուէր թէ երկրի մակերեւոյթին ո՛րչափ մասն ամբողջական խաւարման ենթակայ պիտի ըլլար, յետոյ կ'նկարագրուէր մարդոց և կենդանեաց զգացած տպաւորութիւնը, վերջապէս կ'յիշատակուէր թէ գիտական առաքելութիւններ և բազմաթիւ յանձնախումբեր հիմակուց դիմած են երկրի այն կէտերուն վրայ ուր ամբողջական խաւարումը տեսանելի պիտի ըլլայ։ Բայց ինչ որ այդ յօդուածին հեղինակը լաւ մը անցած էր, այն էր թէ աստղագիտական թէև հազուագիւտ այլ բնական մէկ երեւոյթի մը առթիւ ի՞նչ պէտք կայ այդքան իրարանցումի, այդքան ծախքերու և այդքան տեղափոխութեանց։ Այս կէտը մեկնաբանելու համար բաւական է ըսել թէ արեւու ամբողջական խաւարումները միակ միջոցն են արեւու կազմութիւնն ուսումնասիրելու համար։ Աւասիկ թէ ինչպէս.

Արեւու ամբողջական խաւարումն ինքնին նշանակելի երեւոյթ մ'է, բայց իր ամենէն աչքի զարնող կողմը խաւարման միջոցին լուսինը շրջապատող լուսապսակն է։ Ահա այս լուսապսակն է որ արեւու կազմութիւնը մեզ ծանօթացնելու պիտի ծառայէ։ Այս լուսապսակը թէև հին ատենէ ի վեր ծանօթ, սակայն անոր բնութիւնը մինչև մեր օրերն անծանօթ մնացած էր. ոմանք լուսնային մթնոլորտէն յառաջ եկած կ'նկատէին զայն, ուրիշներ երկրային մթնոլորտին պատճառաւ մէկ կրկներեւոյթը կ'ենթադրէին զայն. վերջապէս, ուրիշներ ալ պարզապէս արեգակնային երեւոյթ մը կ'նկատէին զայն։ Որչափ ատեն որ կարծիքի այս աններդաշնակութիւնները գոյութիւն ունեցան, աստղաբաշխներու միակ հոգն եղաւ այս երեւոյթին տեղի ունեցած վայրն որոշել. բայց ձեռք բերուած արդիւնքները չհամապատասխանեցին վատնուած աշխատութիւններուն։ Այս անհամաձայնութեանց պատճառը լուսապսակը ներկայացնող պատկերներուն տարբերութիւնն էր, թէև այդ պատկերները միևնոյն տեղւոյն մէջ և ամենէն ճարտար գծագրիչներուն ձեռքով շինուած էին, սակայն շատ դժուար էր 3 կամ 4 վայրկեանի մէջ և անբնական պայմաններով, հաւատարիմ պատկերը շինել այնպիսի տարրկայի մը որ խիստ անորոշ և անկանոն է։ Բայց 1860ի խաւարման միջոցին լուսանկարչութիւնը ցոյց տուաւ թէ լուսապսակին հետ մէկտեղ երեւցող վարդագոյն բոցերը նոյն իսկ արեւու չուրջը կ'գտնուին. հետեւաբար հաւանական էր որ լուսապսակն ալ նոյն դիրքն ունէր, ինչ որ լուսապատկերադէտը (spectroscope) — որուն աստղաբաշխութեան մէջ կիրառութիւնն այդ թուականէն կ'ըսկսի— չուշացաւ ապացուցանելու։

Այն ատեն հաստատուեցաւ որ լուսապսակը արեւը շրջապատող մթնոլորտ մ'էր. ցերեկուան լոյսն ընդհանրապէս զայն անտեսանելի կ'ընէ և այն ատեն միայն կրնանք տեսնել երբ արեւը ցերեկ ժամանակ իր երեսը պահէ, այսինքն ամբողջական խաւարումներու կարճ պահերուն։ Միևնոյն ատեն արեւու կազմութեան վրայ մեր ունեցած գաղափարները կ'ճշտուէին. գիտենք որ արեւը կազմուած է երկրի վրայ գոյութիւն ունեցող մետաղներէ և մետաղակերպներէ, որոնք 6էն մինչև 10,000 աստիճան տաքցած են, այսինքն քիմիական տարրաւանոցներու մէջ յառաջ բերուած ամենագոյն ջերմութեան երկու կամ երեք անգամը։ Այս պայմաններու մէջ բոլոր ծանօթ մարմինները կազային կամ շոգիի վիճակի մէջ կ'գտնուին, որով, ծաւալման խիստ մեծ զօրութիւն մ'ունին. բայց ամբողջ զանգուածին իր ամէն մէկ մասին վրայ ի գործ դրած քաշողութիւնը ճնշման պէս կ'ազդէ, որ մանաւանդ կեդրոնին կողմերը, այս կազերը և շոգիները խմորի պէս թանձր և ջուրէն աւելի խիտ մարմիններու կ'վերածէ։ Այս զանգուածին մակերեսին քանի՛ մօտենանք, այնքան ջերմութիւնն ու ճնշումը կ'նուազին. զանգուածին այն մասն որ դէպի միջոցին ցուրտ կողմերը կ'դիմէ, կ'խտանայ և ամպերու ծնունդ կուտայ, որոնք ոչ խտացեալ շոգիներու մէջ կ'ծփան. այս ամպերը որոնք տակաւին խիստ տաք և խիստ լուսաւոր են, մեզի՝ որ շատ հեռուէն կ'դիտենք՝ այդ զանգուածը շրջապատել կը թուին. այսպէս որոշ կերպով վերջացող գունտի մը երեւոյթը կ'ընծայեն։ Այդ գունտը լուսոլորտ է, այսինքն արեւուն մակերեւոյթը։ Անկէ զատ, այդ զանգուածին մէջ կազային ահագին վերմղումներ տեղի կ'ունենան որոնք՝ տեղ տեղ, լուսոլորտը պատռելով արեգական բիծերուն ծնունդ կուտան։ Այս կազերը լուսոլորտէն վեր կ'բարձրանան և իրենց յատուկ լոյս մ'արձակելու չափ տակաւին տաք են, ուստի, վարդագոյն բոցերու ձեւին տակ, բաւական մեծ բարձրութեան մը վրայ տեսանելի են։ Դեռ եւս բարձրանալով այս կազերը իրենց ջերմութիւնը արագօրէն կ'կորսնցնեն. իրենց յատուկ լոյս ըսելէ կ'դադրին և անտեսանելի կը դառնան. սակայն իրենց սկզբնական արագութեան շնորհիւ շատ հեռուները մղուելով, իրենց հետ միասին շոգիներ կը քշեն կ'տանին, որոնք խտանալով փոքր մարմիններու փոշիներ կ'ձեւացնեն. այդ փոշիները արեւուն լոյսը ցոլացնելով տեսանելի կ'դառնան և լուսապսակին վերնագոյն մասերը կ'ձեւացնեն։

Իր խոշոր գծերուն մէջ, ահա այն գաղափարը զոր կրնանք կազմել արեւու կազմութեան վրայ. և լուսապսակի ուսումնասիրութիւնը ճիշդ ասոր կ'պարտի իր կարեւորութիւնը։ Արդարև, մեր հեռադիտակներու միջոցաւ արեւուն մակերեսը միայն կրնանք ուսումնասիրել և չենք կրնար հասկնալ ինչ որ կ'անցնի կ'դառնայ ներքին զանգուածին մէջ։ Ընդհակառակն անոնք կրնան մերձիլ լուսապսակին զանգուածին մէջն իսկ որ մասամբ թափանցիկ է. և լուսապսակային երեւոյթներն որոնք արեւուն ներքնակողմը կատարուող երեւոյթներուն կերպով մը ցոլացումն են, կ'լուսաւորեն մեզ այս վերջիններուն մասին, զոր մեզ չենք կրնար ուղղակի քննել։ Ամբողջական խաւարումներու միջոցին կատարուած լուսապսակի քննութիւններն արեւու կազմութեան վրայ մեր ունեցած ծանօթութիւնները շատ յառաջ տարին։ Դժբախտաբար այս խաւարումներն հազուադէպ են և կարճատեւ, այնպէս որ իւրաքանչիւր դէտող հարիւր տարուան մէջ հազիւ երկու քառորդէս ժամ զննութեան միջոց ունի, և այն ալ, ի գին երկար և սուղ ճամբորդութեանց պէտք է տեղափոխուիլ երկրիս մակերեւոյթին մէկ նեղ կտորին վրայ։ Կրնանք ասկէ դատել թէ ի՛նչ ահագին կարեւորութիւն պիտի ունենար այնպիսի գիւտ մը որ՝ լուսապսակին զննութիւնը ամէն ժամանակ կարելի ընէր. կ'երեւի թէ այս տեսակ գիւտ մ'ընելու ճամբուն մէջ ենք։ Արդարև, 1868ին Մ. Ժանսէն մէկ կողմէ և Մր. Լօքիըր միւս կողմէ ցոյց տուին թէ՝ լուսապատկերադէտին միջոցաւ՝ վարդագոյն բոցերը կրնանք ամէն ժամանակ տեսնել. յիրաւի, այդ բոցերը լուսապսակին ամենափայլուն մասը կ'կազմեն և մինչև այն ատեն զանոնք ալ ամբողջական խաւարումներու ատեն միայն կարելի էր տեսնել։ Յուսալի է որ նոյն գործիքի միջոցաւ օր մը լուսապսակն ալ մեր ուզած ժամանակը պիտի կրնանք տեսնել, և ամբողջական խաւարումներու ժամանակ կատարուած զննութիւններն անտարակոյս այս գիւտին առաջնորդող լաւագոյն միջոցն են։

ԹՈՐԳՈՄ ԳԱԼՐՃԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

ԱՐԱՄ ԷՖ. ՔԻՇԵՂԵԱՆԻ
Ի ՏԵՐ ԽՆԴԱԼ

«Դարնան Դալլոյլեկներ» մակագրեալ հատորդ առաջայ Յուլիս 6 թուակիր նամակիդ հետ, ընծայեցի, կարդացի, զննեցի և որչափ պէտք էր գաղափար մը կազմեցի։

Շատոնց էր որ կ'փափաքէի որպէս զի մանկական երգերու խիստ տարօրէն թէ՝ երգերուն քերթողական և թէ՝ երգեցողութեան երաժշտական տեսակէտներէն։ Մանկական պարտէզներու մէջ ատէպ կը հանդիպէի ինձ լսել կաղապող տառապ ներ, անլի իմաստներ, անհամ եղանակներ, և քանիցս կարծիք ալ յայտնած եմ որ լաւ ընտրութեամբ և ճաշակաւոր արհեստիւ երգեր տրուէին մեր մատաղահասակ մանկտւոյն բերանը։ Ձեր հրատարակութիւնը, սիրելի, համապատասխան է այդ նպատակին, լաւ գրողներու ոտանաւորները լաւագէս եղանակաւորեր էք, և կ'փափաքիմ որ այն ընդհանրանար և ծովաբնական դառնար բոլոր մեր վարժարաններուն մանկական և տարրական շրջանակներու մէջ։

Դիտողութեան արժանի կ'համարիմ եւրոպական խաղերով ձայնագրելնիդ ալ, որ մէկ կողմէն մեր երգերուն աւելի տարածում և միւս կողմէն չափերուն ալ աւելի հաստատութիւն կուտայ։ Որովհետև

ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի (2)

ԼՈՒԻ ԺԱՔՕԼԻՕ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ՝ ՈՎԿԻԱՆՈՍԻՆ ՎՐԱՅ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՔՈՒԱՆԿԸ

Բոլոր Նումէյան այդ գիշերը չքնացաւ, որովհետև ամէն մարդ կ'ուզէր լսել թէ Թնդանօթը Թիարանէն փախուստ մը պիտի ծանուցանէ՞ր իր գոռումով թէ ոչ։ Ամէն պարագայի մէջ կառավարութիւնը պէտք եղած զգուշութիւնները ձեռք առած կը թուէր, որովհետև տասնըհինգ օրէ ի վեր մարտանաւը Նոր կղզիին առջև կեցած էր և ամէն գիշեր հինգ վայրկեանը անգամ մը իր լոյսերով կ'ողողէր Թիարանին շրջակաները, բանտարկեալներուն տնակներն և ծովեզրը կորատող խորշերը։ Ասկէ զատ հատատաւուն պահակներ դրուած էին բոլոր այն տեղերը ուրկէ նաւակ նաւիլը կրնար հաւանական ըլլալ. վերջապէս հսկողութիւնը կատարեալ էր և փախուստ մը հիմակուհիմա շատ կարելի չէր թուեր։ Եւ սակայն իրարու դէմ շատ մը գրաւներ դրուած էին Նումէայի մէջ, ուր ամէնէն պզտիկ դէպքերն ահագին կարեւորութիւն կ'առնեն։ Գաղթավայրերու այդ միօրինակ և տափակ կեանքին մէջ ուր Բարիզի թերթերն երբեմն երեք ամիս վերջը միայն կ'հասնին, դիւրաւ կ'հասկցուի թէ ի՛նչ հետաքրքրութեամբ ամէն մարդ կ'սպասէր այդ գործին ելքին։ Այդ յիշատակելի իրիկունը, ընդհանուր դատախազին տունը բոլ ընդունելութիւն կար, այսինքն թէ չորեքշաբթի մէջ որոշ օրեր կային ուր բոլոր այն անձերն որ դատաւորին սովորական ընդունելութեանց ներկայ կ'գտնուէին՝ կրնային առանց մասնաւոր հրաւիրագրի՝ հաւաքուելով խաղալ և խօսակցիլ։

Կիներ և երիտասարդներ քիչ քիչ մեծ սրահէն ներս կ'սպրդէին, ուր քիչ մը նուագելու պատրուակով, մինչ վալս մը կամ փօլքայ մը կ'պարէին։ Ամենասիրուն երեկոյթներ վերջապէս, որոնց նմանը միայն գաղթավայրերուն մէջ կ'տրուի հիմա, ուր ամէն մարդ և ամէն խմբակ իր ճաշակին համաձայն կրնայ զբօսնուլ առանց ո և է ստիպման։

Սակայն այդ օրը խաղի սեղաններուն և դաշնակին վրայ մարդ չնայեցաւ։ Ամէն մարդ խօսելու էր զբաղած օրուան հրատապ խնդրին վրայ։ Մ. Բրէվօ—Լըմէռ, ընդհանուր դատախազը, որ կիներէն շրջապատուած էր, ահագին ճիգեր կ'ընէր ինքզինքը պաշտպանելու համար անոնց անդադրումապատ հարցումներէն, ինք սակայն կ'յաջողէր իր պատասխաններուն մէջ դնել այն նուրբ հեգնոյակատարութիւնն որ իրեն գլխաւոր յատկանիշն էր, և իր խօսքերը կառակաձև սրամտութիւններ էին միայն, ինչպէս ընդհանրապէս կ'ըլլան պաշտօնական մարդոց պատասխաններն երբ կիներ անդադրումապահօրէն իրենց պաշտօնին գաղտնիքներուն կ'ուզեն թափանցել։ Ուրիշ խումբ մ'ալ Մոհէ տը լա Շէնդ նաւապետին չուրջն հաւաքուած էր, որ Վիժիլանդի հրամանատարն էր և որ իր մարտանաւուն իր երկրորդին, Լիւքա տը Բէնարվանի հրամաններուն յանձնելով ցամաք էր ելած։

Մերուկ ծովի գայլն ուղղին կ'ըսէր որ ամէն գրաւ բռնելու պատրաստ էր բոլոր անոնց դէմ որք ո և է փախուստի կարելիութեանը վրայ պիտի պնդէին։

—Տիկիննե՛ր, կ'ըսէր, որչափ ատեն որ մարտանաւս Նոր կղզիին ջուրերուն մէջ կենայ, տառապեալ իսկ չպիտի կրնայ իմ երկրորդս, Լիւքա տը Բէնարվանը խաբել։

Առով հանդերձ սակայն, և միայն հակառակարարութեան ոգիէն մղուած, նաւուն զինուորական բժիշկը իր պետին դէմ գրաւ էր բռնած, թէև ինքն ալ ներքնապէս համոզուած էր որ Զինացիները կարելի չէր որ տեղերնուն երերային։ Հակառակ փչող ահռելի հովին խումբ մը երիտասարդներ ձիեր հեծած դէպ ի Թիարանին կողմը գացած էին, բայց շուտով ետ էին կեցած տեսնելով որ կարելի չէր ո և է նաւակի բաց ծովն ելլել։ Ուրեմն ամէն բան նպաստաւոր էր փախուստին հակառակորդներուն որք արդէն սկսած էին միւս կողմի գրաւ բռնողները ծաղրել։ Գրաւներն հետևեալ օրը կէսօրին պիտի հատուցուէին, որովհետև այդ ժամուն ճիշդ տարի մը պիտի ըլլար Զինացիներուն հոդ գտնուիլը։

Նումէյսի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ ի՛նչ էր այդ եզական գործին մասին գիտցուածը, և ինչո՞ւ պահուած էին Թիարանին մէջ բանտարկեալներուն հոն փոխադրուելէն ի վեր։ Պ. Բրէվօ—Լըմէռ հազուագիւտ հմտութիւն մ'ունեցող մարդ մ'էր. Սայկօնի մէջ իր վարած հինգ տարուան պաշտօնավարութենէն օգուտ քաղած էր չինարէն սորվելու համար. այդ հին մայր լեզուն շատ մը Մայրագոյն Աբելեան բարբառներու, շնորհիւ յամառ աշխատութեան մը և բնական յարմարութեանց, կրցած էր շատ սահուն կերպով մը խօսիլ։ Հաւանական էր որ այդ պարագան քիչ նպաստած չէր իրեն յանձնելու այդ նուրբ գործը, որովհետև իրեն հրամայուած էր երբեք ո և է պատրուակաւ թարգմանի մը օգնութեան չդիմել։ Իր ունեցած անձնական արժանիքներէն զատ, շատ մ'ալ բարձր դիրքերու հասած ազգականներ ունէր։ Մանէ տը լա Շօսէ նաւապետն ամուսնացած էր իր քրոջն հետ, և Բարիզի համբաւաւոր դրամատուններէն միոյն, Բրէվօ—Լըմէռ և Ընկ. տան պետին քեռորդին էր, որու հարստութիւնը բազմաթիւ միլիոններու կ'հասնէր։ Ինքն իսկ թէև շատ հարուստ, գաղթավայրերու արդարութեան պաշտօնատունը մտած էր և արագապէս յառաջացած։ Իրեն ուղղուած գաղտնի հեռագիրները լաւ մը ուսումնասիրելէն վերջը, այդ անձն իր առջև էր կանչած չորս Զինացիները։ Բէքինի գաւառաբարբառով անոնց ուղղած առաջին բառերուն իսկ (որովհետև իր ստացած տեղեկութիւնները և բանտարկեալներուն տիպարները յայտնի կ'ընէին թէ չորսն ալ այդ գաւառէն էին) Զինացիները անբացատրելի յուզումով մը գլուխնին վեր էին վերցուցեր։ Յայտնի էր որ երկար ամիսներէ ի վեր առաջին անգամն ըլլալով իրենց երկրին բարբառը կ'լսէին, բայց շուտով յաղթեցին այդ զգացման, և դատաւորը ուրիշ բան չկրցաւ քաղել անոնցմէ, որովհետև առաջին հարցաքննութենէն իսկ սկսեալ, յամառ լռութիւն մը պահեցին։

Պարապ տեղը Մ. Բրէվօ—Լըմէռ անոնցմէ խնդրեց որ գոնէ իրենց ինքնութիւնը հաստատեն և իրենց Ֆօ, Քիանկ, Լիու և Զանկ կոչեցեալ անձնաւորութիւնները ըլլալն հաստատող պաշտօնաթուղթը ստորագրեն։ Եւ ո՛չ իսկ նշան մ'ըրին թէ իրենցմէ խնդրուած բանը կ'հասկնային, և այդ օրէն ի վեր դատաւորին փորձած բոլոր տեսակցութիւնները միևնոյն ձևով էին վերջացած։ Զինացիները ներս կ'մտնէին, տրեխեան բարև մը կուտային ձեռքով, յաւիտենական ժպիտ մը շրթներնուն վրայ, և նոյն ձևով բարևելով կ'ենթանային։ Բան մը կար որ թերևս անհիմ անցնէր Սայկոնի նախկին դատաւորէն զատ ուրիշ ամէն մարդու աչքի. Զինացիները, ամէն անգամ որ իր սենեակը մտնէին, իրենց կօշիկները դրանը առջև չէին ձգեր, ինչ որ իրենց երկրին սովորութեանց համեմատ կ'նշանակէր թէ իրենցմէ ստորադասելի մը տունը մտած կ'համարէին ինքզինքնին։

Դատաւորը չնշմարելու կ'զարնէր այդ պարագան. բայց որովհետև Արեւելքցիներու համար այդքան մեծ նշանակութիւն մը ունեցող գռեհկութիւնը տար իրենց, պէտք էր՝ որ բոլոր սրտով բաղձար յաջողիլ այս փափուկ պաշտօնին մէջ զոր իրեն յանձնած էին։ Թերևս ալ շատ փափկութիւն և հաշտարարութիւն կ'ցուցնէր, որովհետև այս ժողովուրդները վայրագ ոյժէն զատ ուրիշ բան չեն ճանչնար, բայց կ'երևի թէ այդ մասին ալ որոշ հրահանգներ տրուած էին իրեն զորս չէր կրնար նկատի չառնել։

Ամէն տեսակցութիւն ընդհանրապէս հետևեալ ձևով կ'աւարտէր զոր Մ. Բրէվօ—Լըմէռ այդ եզական տարագրեալներուն կ'ուղղէր նախ չինարէն յետոյ ֆրանսերէն լեզուներով.

«Ոչ ըսածս հասկնալու երևոյթ ունենալ ո՛չ ալ պատասխանել կ'ուզէք, բայց ձեզի կ'իմացնեմ որ անօգուտ են ատոնք։ Չինարէնը իմ մայրենի լեզուիս չափ աղէկ գիտեմ, և երբեք թարգմանի պէտք չեմ ունեցած ոչ Բէքինի նահանգին մէջ, ո՛չ ալ այդ մայրաքաղաքին մէջ։

«Արդէն ապահով ալ եմ որ մէջերնուդ գոնէ մէկը, Ֆօն, կատարելապէս մաքուր ֆրանսերէն կ'խօսի, որովհետև Եւրոպա գացած ատեննիդ քովերնիդ մարդ չկար, և ոստիկանութիւնը որ ձեզ աչքէ չէր հեռացուցած, կ'ապահովցնէ որ Բարիզի չորս կողմը պտըտած ատեններդ ո և է առաջնորդ չէիք առած։

«Ամէն պարագայի մէջ, ապահով ենք որ մեղսակիցներ և օգնականներ ունիք որոնք ձենէ հեռու չէին այն օրն ուր յանկարծ վրայ հասանք երբ ձեզ Ֆրանսա բերող նաւատակը գործադրելու վրայ էիք։ Արդար՛և առանց օգնականներու կարելի չէր որ կարենայիք այնքան արագօրէն ձեզ փանտռող և ձեր յանցանքն հաստատող ամէն առարկայ ջնջել։

«Արդ գիտէք թէ ինչ է ձենէ պահանջուածը, և կարելի չէ որ հոսկէ դուրս ելլէք, նոյնիսկ մինչև կեանքերնուդ վերջին օրը, եթէ կատարեալ և ամբողջական դաւանութիւն չտաք մեր պահանջքին»։

Ուրեմն օրը անգամ մը կանոնաւորաբար մեր մարդիկը միևնոյն ճառը մաքրել կ'ընէին և միևնոյն ժպիտով կ'պատասխանէին։

Ընդհանուր դատախազին բնաւորութեան խառնուածքը ճանչցողները շատ պիտի զարմանային եթէ անոր բռնած ընթացքը տեսնէին չինացիներուն հանդէպ։

Բայց արդէն թէ Զինացիները կարծես ամէն բան կ'ընէին անոր համբերութիւնը հատցնելու համար, իրենց կոչուածութիւնը զիրենք հարցաքննողին հանդէպ անհասկնալի էր, որովհետև այդ ազգն այնքան ձևերու և պաշտօնական արարողութեանց սիրահար է քաղաքավարական ցոյցերու մէջ որ մեծ ամօթ կ'համարէ իրեն ո և է ամենափոքր մոռացում մը ընդունուած սովորութեանց մէջ։ Արդ ընդհ. դատախազը չհասնելու կ'զարնէր բոլոր ատոնք և անտարբեր դէմք մը կ'առնէր իրեն եղած անարգանքներուն հանդէպ։

(Շար.)

գուք, սիրելի, մեր եկեղեցական երգեցողութեանց ալ յառաջադէմ վարպետներէն մէկն էք, պատճառ տուիք կ'համարիմ իբր հարց առաջարկել Ձեզ, և բոլոր Ձեր պաշտօնակից Դաստիարակներու և Դպրապետներու թէ ինչ գաղափար ունին արդեօք եկեղեցական երգեցողութեանց համար ալ Եւրոպական խազեր ընդունելու մասին։ Կ'վստահեցնե՞ն արդեօք թէ եւրոպական խազերը կրնան ըստ ամենայնի թարգմանել, այսինքն ձայնագրել մեր բոլոր եկեղեցական եղանակները։ Եթէ այդ վստահութիւնը սատացուի, պէտք կարենամ աւելցնել թէ Եւրոպական խազերէն պէտք քաղեմք երկու մեծամեծ օգուտներ, մինչ է՝ մեր երգերը օտարաց ալ ծանօթացնել և բոլոր աշխարհի մէջ տարածել, երկրորդն է որ պէտք դիւրացնեմք մեր եկեղեցական երգիչներու և դպիրներու կամայական և քմահաճոյ երկարացումները խափանել։

Այսչափ իբր մէջանկեալ խնդիր. «Գարնան Դալլարկներ»ուդ դառնալով, կը մաղթեմ որ արդեամբ ալ շռայլերուի և նախակրթարաններու համար ալ դպրոցական և եկեղեցական երգեցողութիւններու համար մը պատրաստելու յորդորաքք եւ յաջողցնէք։

Մաղթեմ Սիրելութեանդ կար և զօրութիւն, բազդ և յաջողութիւն և ողջ լինել ի Տէր յաւէտ։

ՊԱՏՐԻԱՐՔ Կ. ՊՈԼՍՈՅ
ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔԵՊՍ.

Բարձրաշնորհ Սրբազան Հայր,

Թոյլ տուէք ինձ, Սրբազան Հայր, Ձեր Բարձր Սրբազնութեան յայտնելու իմ խորին երախտագիտութիւնս այն բացառիկ շնորհին համար զոր հաճեցաք «Գարնան Դալլարկներ»ուս տպագրութեան առթիւ։

Ձեր Սրբազնութեան քաջալերական նամակը թանկագին գոհար մ'է հոր մը կողմէ իր որդւոյն նուիրուած. այս նամակը պիտի սրտապնդէ զիս նորանոր աշխատութիւններով ջանալ ունենալու դոյզն բաժին մը Հայ մանկւոյն կրթական գործին մէջ, որ Ձեր Սրբազնութեան օրով ակնուած և հետզհետէ բարեկարգուելու վրայ է սոյն կարեւոր հարցը։

Պատիւ ըրած էիք, Սրբազան Հայր, հարցնելու ինձ թէ ինչ գաղափար ունիմ մեր եկեղեցական երգեցողութեանց համար, եւրոպական խազերով ընդունելու մասին։

Ձեր Սրբազնութեան հրամանին համաձայն, կ'համարձակիմ խոնարհաբար Ձեր բարձր նկատառման ներկայացնել իմ կարծիքս թէ ինչպէս Հայ ձայնագրութիւնով նոյնպէս ալ եւրոպականով կարելի է ըստ ամենայնի ձայնագրել մեր եկեղեցական բոլոր եղանակներն երաժշտական օրէնքներու պահանջած հանգամանքներով։

Սակայն կարելի՞ է վստահութիւն ունենալ կարգ մը երգիչներու և դպիրներու կամայական և քմահաճոյ երկարացումներուն այս կերպով վերջ տալու։ Ձեմ կարծեր, քանի որ առանց նոյն իսկ Հայ ձայնագրութեամբ գրուած եղանակները կը համարձակին փոխելու, նոյնը պիտի ընեն եթէ եւրոպականի ալ վերածուին, այլապէս սակայն իր օգուտը պիտի ունենայ, ինչպէս թուած էր Ձեր Սրբազնութիւնը մեր եկեղեցական եղանակները ծանօթանալով օտարաց։

Եկեղեցական երգեցողութեանց կանոնաւորման միակ միջոցը մեր կարծեօք՝ Պոլսոյ շարականագէտ և կարող դպրապետներէ յանձնաժողով մը կազմելով, էջմիածնեան ձայնագրեալ Շարականը, Ժամագիրքը և Տաղարանը իբր հիմ ունենալով, յուսումնասիրել տալ է և պէտք եղած բարեփոխումները ընելէ վերջ ի հարկին տպագրել նոյն իսկ Հայ. ձայնագրութիւնով, գիտնալով որ մեր դպիրներու մեծամասնութիւնը բացարձակապէս անտեղեակ է Եւրոպականին. և սակայն դարձեալ յոյս չունիմ թէ մեր եկեղեցական երգեցողութիւնք այսպէսով պիտի սատանան իրենց կանոնաւորումը, քանի որ մեր դպիրները քմածին եղանակներու հետեւողներ են։

Աւելի բանաւոր չէ՞, Սրբազան Հայր, փոխանակ մեր Եկեղեցւոյ աւանդական ախտականութիւնը եղող Հայ. ձայնագրութիւնը վերցնելու, սոյն կարգի կամայական և քմածին դպիրներու մասին վերջնական կարգադրութիւն մ'ընել։

Մնամ Ամենախոնարհ Որդի
Ձերդ Սրբազնութեան
ԱՐԱՄ ԲԺՇԿԵԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԼԱՍՏԻԿԻ ԱՌՈՒՏՈՒՐԸ

ՃԳԱԽԷԺԷ ՈՏՆԱՄԱՆՆԵՐ, ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ ԵՒ ԱՅԼ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ

Գ.

ՈՏՆԱՄԱՆՆԵՐ.— Ոտնամանը (galoche) կօշիկին վրայէն կ'հագնուի, որպէս զի անիկա չաղտոտի, և այսպէս մաքուր մնան տան սենեակները։ Ձմեռ ատեն անհրաժեշտ կ'դառնայ ոտնաման հագնիլ. ամառ ատեն ալ գէշ չըլլար գործածել, որովհետեւ առանց փոշին կանխաւ աւլելու, փողոցները կ'ջրուին, և ցեխ կ'գոյանայ։ Երկու տեսակ ոտնաման կայ. կաշիէ եւ ճգախէժէ։ Կաշիէ ոտնամանն ընդհանրապէս լայն կ'ըլլայ. փայլուն, սեւ, ետեւի կողմը երկաթի կտոր մը կ'դրուի, որուն ծայրը քիչ մը դուրս ելած պղինձի կտոր մը կայ խթանի պէս. այս երկաթի կտորը կ'բռնէ կօշիկը. երբ ոտնամանն հանել ուզուի, միւս ոտքով կամացուկ մը կը կոխուի պղինձէ խթանին վրայ. զըսպանակը տեղի կուտայ, և ոտնամանը կը հանուի։ Ասիկա շատ դիւրութեամբ կ'կատարուի։ Կան տեսակ մը ոտնամաններ ալ որ կօշիկը բռնել տալու համար զսպանակային այս դրութիւնը չունին, այլ կօշիկին կռուկը լաւ մը կ'մտնէ ոտնամանին մէջ շինուած կռուկի տեղին մէջ, և այնպէս կ'մնայ հաստատ։ Կաշիէ ոտնամանը ճգախէժէ ոտնամանէն աւելի աղէկ է. նուազ ծանր է, նուազ տաք կ'պահէ ոտքը, եւ նուազ յոգնեցուցիչ է։ Բայց աւելի սուղ է, և կօշիկին համեմատ կ'շինուի. ուրիշ կօշիկի չի յարմարիր, մինչ ճգախէժէ ոտնամանը մէկ մարդու հագած ամէն կօշիկին ալ կ'յարմարի։ Անգամ մը որ մարդ վարժուի, ոտնամանն ա՛լ անհրաժեշտ կը դառնայ ձմրան համար։ Կօշիկին ցեխոտելէն աւելի անհաճելի բան չկայ։ Այսպէս, Թուրքիա ապրած Եւրոպացիք, իրենց աշխարհը դառնալէ ետքն ալ կ'շարունակեն ոտնաման հագնիլ ձմեռ ժամանակ։ Պոլիս տարեկան 550,000 – 600,000 զոյգ լաստիկ (10—11,000 տուփ) կ'ներածուի։ Ասոնցմէ 350,000ն այրերու համար են, իսկ 120,000ը կիներու, 25,000ը տղոց, 20,000ը փոքր տղոց և 30,000ը փոքր աղջիկներու համար։ Ասկէ տասներկու տարի առաջ 450,000 զոյգ լաստիկ միայն կ'սպառէր, որուն երեք քառորդը կուգար Անգլիայէ։ Այն միջոցին, անգլիական գործարաններն երեք տարի շարունակ վարնոց տեսակէ լաստիկ ղրկեցին։ Անգլ. գործարանները մրցակիցներն ուզեցին ասկէ օգուտ քաղել։ Ռուսք շատ լաւ տեսակ լաստիկներ ղրկեցին, Գերմանացիք և Աւստրիացիք ալ ջանքեր ըրին իրենց յաճախորդներն աւելցնելու համար, և յաջողեցան։ Մ. Նահանգներն ալ պարապ չկեցան, և նոյն իսկ շուէտական գործարաններ բաւական յաճախորդ ձեռք ձգեցին։ Ասոր վրայ, անգլ. գործարաններն իրենց ապրանքին տեսակն ազնուացուցին, և այնպէս կը կարծենք թէ նորէն մասամբ գտան իրենց առջի յարգը. ընդհակառակն, կ'ըսուի թէ ռուսական լաստիկները կորուսին իրենց առջի ազնուութիւնը։ Բայց ժողովուրդը, առ հասարակ, զանոնք ուրիշ ամէն տեսակէ գերադասեց կ'նկատէ։ Աւասիկ ամէն մէկ երկրի արտածման բաժինը։ Անգլիա կ'հայթհայթէ Պոլիս եղած ներածութեանց 15 – 20%ը։ «Ատլաս» և մանաւանդ «Կլիա» մարքաները շատ գնահատուած են։ Ֆրանսա կ'հայթայթէ 10%ը. «Խարիսխ» վաճառանիշով լաստիկներ են ասոնք. Հիւսիսային գործարանը կ'շինէ զանոնք, և կը ծախէ Օրոզտի Պաքի. երկու տեսակ են այս լաստիկները, միջին և լաւ։ Իրենց գինէն համեմատութեամբ, շահաւոր են այս լաստիկները։ Ռուսիա կ'հայթայթէ Պոլիս ներածուած լաստիկներու 20 – 23%ը. մարքա՝ Բեդերսպուրկ «եռանկիւն». դիմացկուն եւ լաւ շինուած լաստիկներ են ասոնք, բայց շատ սուղ կ'ծախուին Թուրքիոյ մէջ։ Գերմանիա եւ Աւստրիա կ'հայթայթեն Պոլիս ներածուած լաստիկներու 30—35%ը։ Համպուրկէր աւստրեւգերման ընկերութիւնը, որ գործարաններ ունի Աւստրիոյ և Գերմանիոյ մէջ, շատ լաւ հրապարակ մը գտած է ի Պոլիս։ Այս լաստիկները ծախելու մենաշնորհն Օրոզտի Պաքի կ'վերաբերի. Աւստրեւգերման գործարանք շատ չափաւոր գինով կ'հայթայթեն ապրանքը, յաճախորդին ուզած ձեւովը կ'շինեն, և նոյն իսկ հարկ եղած փոփոխութիւնները կ'ընեն ամենափոքր յանձնարարութեանց համար։ Ուրիշ գործարաններ գո՛հ է 5000 զոյգի յանձնարարութիւն մը կ'ուզեն՝ իրենց շինած սովորական ապրանքին մէջ ներմուծելու համար ուզուած փոփոխութիւնը։ Մ. Նահանգները կ'հայթայթեն Պոլիս ներածուած լաստիկներու 18 – 20%ը։ Ամերիկացիք հազիւ երեք տարի կայ որ սկըսան լաստիկ ղրկել մեր հրապարակը, շատ աժան գնով։ Իրենց լաստիկներն ու կալօշները շատ գեղեցիկ են և շատ վայելուչ։ Այս ապրանքներն հրապարակ մտնելնուն պէս յաճախորդ գտան, բայց գիներն ի վերջոյ բարձրացան, այնպէս որ անցեալ տարի 30% բարձրացած էին ամերիկեան լաստիկներու և կալօշներու գիները։ Արդէն ճգախէժի գնոյն բարձրացումն ազդեց լաստիկներու գնոյն վրայ, այնչափ որ ուրիշ տարիէ վեր 40% բարձրացաւ լաստիկի գինը։ Եթէ գիներու այս բարձրացումը շարունակուի, շատ հաւանական է որ լաստիկի գործածութիւնը նուազի։ Շուէտ կ'հայթայթէ Պոլիս ներածուած լաստիկին 4—5%ը։ Գիներու աժանութեամբ է որ Շուէտ կ'յաջողի լաստիկ ծախել մեր հրապարակին վրայ, զի շուէտական լաստիկի տեսակն երկրորդական է։ Այրերու, կիներու և տղոց յատուկ լաստիկները 50ական զոյգ պարունակող սնտուկներու մէջ կ'դրուին։ Իսկ պզտիկ տղոց և փոքր աղջիկներու յատուկ լաստիկներն 100ական զոյգ առնող սնտուկներու մէջ։ Լաւ տեսակները կ'ծախուին մայրաքաղաքին մէջ, իսկ ստորին տեսակները՝ գաւառներու մէջ։ Ճգախէժի գնոյն յարատեւ փոփոխականութեան պատճառաւ, լաստիկն որոշ գին մը չունի, բայց աւասիկ գիներու ցուցակը վեր ի վերոյ.—Տղոց յատուկ լաստիկներ՝ 1—1.10 ֆր. զոյգը, պզտիկ աղջկանց յատուկ լաստիկներ՝ 1.30— 1.40 ֆր., պզտիկ տղոց յատուկ լաստիկներ՝ 2.35—2.40, կանանց յատուկ լաստիկներ՝ 1.50—1.70, այրերու յատուկ լաստիկներ՝ 2.70—2.90 ֆր. զոյգը։ Այս է լաստիկի գինը՝ ծրարման վերոյիշեալ եղանակով բերուած ապրանքին համար, յանձնելի Պոլիս, 3—4 ամիս պայմանաժամով կամ 2½ — 3% զեղչով՝ վճարման համար։ 1903ին Պոլիս մտաւ 322,800 քիլոկրամ լաստիկ։ 2—3 տարիէ ի վեր լաստիկ նորոգողներ երեւան եկած են մայրաքաղաքիս մէջ. փոքրիկ վարձքի մը փոխարէն, լաստիկ նորոգող այս արհեստաւորները, որ միանգամայն կօշիկ նորոգողներ կ'ըլլան, լաստիկի վրայ բացուած ծակերը կ'գոցեն, և վերջապէս հարկ եղած նորոգութիւնները կ'ընեն։ Լաստիկի կտորները կ'տաքցնեն և այնպէս կ'փակցնեն. այս աշխատութիւնը կ'կատարուի կէս ժամուան մէջ։ Ասոր համար է որ կ'փնտռուին հին լաստիկները։ Հնավաճառներն և չինչեղէնները կ'առնեն զանոնք տուներէն, ի փոխարէն աւել, յախճապակի անօթ, կամ տանն համար ուրիշ պէտք ըլլալիք առարկայ մը տալով։ Հաւաքուած այս հին լաստիկները կ'նորոգուին՝ եթէ կարելի է, և կ'ծախուին անոնց որ նոր մը գնելու կարողութիւն չունին։ Իսկ երբ կարելի չըլլայ նորոգել հին լաստիկները, այն ատեն Համպուրկ կ'ղրկուին։ Ի նկատ առնելով մեր քաղաքին մէջ լաստիկի սպառումը, լաստիկի կտորուանքներու արտածումը բաւական կարեւոր ըլլալու է։

ԷՐՆԵՍԴ ԺԻՐՕ
(Ամերիկեան Ֆրան. Առեւտ. Սենեկէ)

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԻԶՄԻՐԻ

ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԻԶՄԻՐ, Օգոստ. 6.

ԳԱՐԻ.— Շաբթուան ժամանմանք.—

Այտընի երկաթուղիով	18,500 պարկ
Գասապայի »	36,100 »
Ծովու և ցամաքի ճամբով	3,400 »
Նախորդ շաբթուընէ մնացած	51,000 »
Շաբթուս ծախուեցաւ	62,000 »

Այս շաբթու գարիի հրապարակը կրկին թոյլ է ու ապրանքի տեսակին համեմատ 20—30 փր. վրայ դրաւ։

Գիներն են.— Ա. էքսթրա 15—15½ ղրուշ, էքսդրա 14½—14¾, Ա. 13¼—14, Բ. 12—12¾, Դ. 11¼—11¾, սովորին տեսակ 10—11 ղշ.։

ՑՈՐԵՆ.— Ժամանում.

Այտընի երկաթուղիով	1,670 պարկ
Գասապայի »	820 »
Ծովու և ցամաքի ճամբով	1,310 »
Նախորդ շաբթուընէ մնացած	23,000 »
Շաբթուան գործառնութք.	10,800 »

Շաբթուս ցորենի հրապարակը բաւական ոգեւորեալ էր. սակարանը խնդրանքով փակուեցաւ։

Գիներն են.— Տեղական 62—75 փր., Մերսին 63—68 Եավրան 67—73, Ուշաք 57—79, էքսթրա տեղական 88 փր.։

ԲԱԿԼԱ.— Ժամանում.

Այտընի երկաթուղիով	2,650 պարկ
Գասապայի »	3,900 »
Ծովու և ցամաքի ճամբով	450 »
Նախորդ շաբթուընէ մնացած	5,000 »
Ծախուեցաւ	6,000 »
Բռնդրանդներու փոխարէն յանձուած պատրաստ ապրանք.	3,000 »

Գիներն են.— Բծաւոր 28—36 փր., լաւ տեսակ 39—39¼ ղշ., 300 թօնօՊանտոմայի ապրանք 34½էն (Լիրան 100էն)։ Սակարանը, ըստ սովորութեան, խնդրանքով փակուեցաւ։

ԲԱՄԲԱԿ.— Ժամանում.

Այտըն—Գասապայի ճամբով	19,50 հակ
Պատրաստ ապրանք	1,260 »
Ծախուեցաւ	130 »

Գիներն են. — 345—350 ղշ., և 15 հակ 355 ղշ.էն։ Սակարանը շատ թոյլ էր։

ԲԱՄԲԱԿԻ ԿՈՒՏ.— Ծախուեցաւ 200 պարկ 21½ փր.էն։ Ժամանումներու նուազութեան պատճառաւ կ'յուսանք թէ գալ շաբթու առնուազն 2 փր. վրայ դնէ։

ՃԵՐՄԱԿ ԵՒ ԴԵՂԻՆ ԿՈՐԵԿ.— Քանի մը շաբթէ ի վեր գրեթէ բնաւ ապրանք չեկաւ, որով գիները աղած են ու բազմաթիւ խնդրանքներ ու ապսպրանքներ եղած են։ Այժմու գիներն են ճերմակ 53—55 փր., դեղին 50—52 փարա։

Շաբթուս ուրիշ կարգ մը ապրանաց վրայ, ռուսամ, սիսեռ, խաշխաշ, եւն., քանի մը մանր մունր գործեր եղան։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՄԱՐՈՔԻ ԽՆԴԻՐԸ.— Դանժէրէ կ'հեռագրուի Օգոստ. 19 թուով.—Ֆրանսական դեսպան Մ. Սէն Րընէ Դայեանտիէ Ֆրանսական հիւպատոսարանի թարգմանը ղրկեց քննութիւն մը կատարելու համար Պու Մզիան էլ Միլիանիի ձերբակալման պարագաներուն վրայ։ Քննութեան արդիւնքն առ այժմ հետեւեալն եղաւ։ Ուլէտ Այսայի ցեղապետն երկար ատենէ ի վեր բարեկամական յարաբերութիւն ունէր Պու Մզիան էլ Միլիանիի հետ, բայց վերջին աւրուած էր, և ձերբակալեալ Ֆրանսահպատակը քանիցս գանգատած էր ցեղապետին արարքներուն դէմ։ Օգոստ. 3ին մարոքեան պաշտօնատար մը հրաւիրեց Պու Մզիանն որ ցեղապետին քով երթայ։ Մարոքեան պաշտօնատարին այս արարքը կ'ապացուցանէ թէ Մարոքեան իշխանութիւնք եւ մեղսակցութիւն ունին գործին մէջ։ Պու Մզիան մէկ քանի հոգիի հետ գնաց ցեղապետին քով և անոր ծանոյց իր գալուստը։ Ցեղապետն հրաւիրեց Պու Մզիանը՝ իր տան մօտակայ մէկ սրահը մտնել զովացուցիչ ըմպելիներ առնելու և խօսակցելու համար։ Պու Մզիան այնպէս ըրաւ. ապա ցեղապետը զինք հրաւիրեց տուն, և հոն սենեակ մտնելուն պէս բոլոր դռները փակուեցան Պու Մզիանի վրայ. իր հետեւորդներուն արգիլուեցաւ ո և է ձեռնարկ ընել. կատարեալ թակարդ մը լարուած էր Ֆրանսահպատակին դէմ։ Թան այս դէպքին վրայ ծանրակշիռ յօդուած մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ պէտք է ազդու միջոցներ ձեռք առնել, որպէս զի Մարոքի մէջ Եւրոպացւոց կեանքին և ինչքին ապահովութիւն ըլլայ։ Դանժէրէ ուրիշ հեռագիր մը կ'ծանուցանէ թէ Ալճերիացի երկու ուսուցիչներ կ'ըսեն չէին քաղքէն երկու քիլօմեթր հեռու տեղ մը, երբ հրացանով զինեալ երկու չարագործներ յարձակեցան իրենց վրայ ու կողոպտեցին։

*** Պերլինէ կ'հեռագրուի Օգոստ. 19 թուով.— «Կ'հաւաստուի թէ կէս միլիոն սթերլինի մարոքեան փոխառութիւնը պէտք չէ պատահական մը նկատել ֆրանսական նաւաբաժնին այցելութեան ի Բորդսմութ, ինչպէս ըրին մի քանի անգլիական լրագիրներ։ Դանժէրէ լուր կ'տրուի Ֆօսէյշէ Զայթունկի թէ պաշտօնական տեղեկագիրները կարեւորութիւն չեն տար 10 միլիոն մարքի գերման փոխառութեան՝ որ մասնաւոր ձեռնարկ մ'է։ Իբր երաշխաւորութիւն գերման դրամատէրները Դանժէրի մէջ էմիրին պատկանող հողի մը վրայ շինութիւններ կատարելու իրաւունքներ պիտի ունենան։ Դրամն այն ատեն պիտի հաւուցուի, երբ դեսպանախորհուրդն որոշ եզրակացութեան մը հասնի։ Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ, կ'ըսուի թէ ֆրանսական Կառավարութեան նախապէս լուր տրուեցաւ թէ Մարոքեան փոխառութիւն մը կ'կնքուի Գերմանիոյ մէջ։ Դանժէրէ հեռագրուի Սթանտըրտի, Օգոստ. 18 թուով. —«Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կարեւորութիւն չընծայուիր Էմիրին եղած գերման փոխառութեան։ Գերման մէկ քանի դրամատէրներու մասնաւոր ձեռնարկութեամբն է որ 500,000 սթերլինի փոխառութիւն մը կ'ըլլայ Էմիրին, և դրամն այն ատեն պիտի հաւուցուի, երբ միջազգային դեսպանախորհուրդն իր որոշումը տայ Մարոքի կացութեան վրայ։ Փոխառութեան պայմանագիրը կնքուելէ առաջ Ֆրանսական Կառավարութիւնը լուր ունէր արդէն պայմաններուն վրայ։» Իսկ Տէյլի Թելեկրաֆ հետեւեալ հեռագիրը կ'ստանայ.— «Կ'հաւաստուի թէ 10,000,000 մարքի փոխառութիւնը զոր կ'ընեն Պերլինցի դրամատէրներ, Էմիրին սեփական պէտքերուն համար եղած բան մ'է։ Գերման Կառավարութիւնն ո և է մասնակցութիւն չունի գործին մէջ։»

*** Հռոմէ կ'հեռագրուի Օգոստոս 19 թուով. — «Մէսաժէրօ որ ժամանակէ մ'ի վեր ուշագրաւ յօդուածներ կ'հրատարակէ արտաքին քաղաքականութեան վրայ և տնտեսական հարցերու մասին իր յօդուածներն հեղինակաւոր են, այսօր կարեւոր յօդուած մը հրատարակած է Մարոքեան դեսպանախորհուրդին վրայ։ Մէսաժէրօի այս յօդուածին մէջ ըսուած է թէ Իտալիա ո և է օգուտ քաղած չէ նախկին դեսպանախորհուրդներէն, իր ներկայացուցիչներուն անկարողութեան պատճառաւ. հետեւաբար, կ'պահանջէ որ այս դեսպանախորհուրդին կարող դիւանագէտներ ղրկուին որ կարենան ազդուապէս պաշտպանել Իտալիոյ քաղաքական ու տնտեսական շահերը։»

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԱՑ

(«Թայմզ»ի համար Թղթակցէն.)

ԲՈՐԴՍՄՈՒԹ, Օգոստ. 18.

Բորդսմութի Հաշտութեան Ժողովը պատմութեան մէջ երկար ատեն յիշատակելի պիտի մնայ ոչ միայն իր կատարած գործին կարեւորութեանն համար, այլ նաեւ իր արտասովոր գործելակերպովը։ Ռուս կառավարութեան թերութիւնը սա եղաւ որ լիազօր պատուիրակ ընտրեց Մ. Վիդդէն և Պարոն Րօզէնը. Մ. Վիդդէ հիանալի կարողութեան և նկարագրի տէր անձնաւորութիւն մ'է թէպէտ, բայց դիւանագիտական փորձառութենէ բոլորովին զուրկ է և օտար լեզու մը լաւ չի կրնար խօսիլ։ Պարոն Րօզէն ալ թէպէտ արուեստով դիւանագէտ, բայց Ճարոնցի պատուիրակներուն չի հաւասարիր երբեք, և յայտնի է որ զգացած է իր ակարութիւնը քանի որ վիճաբանութեանց միջոցին կատարեալ մասնակցութիւն մը չունի։ Ռուս կառավարութիւնը դարմանելու համար ասոնց պակասը, ղրկեց նաեւ երկու շատ կարող պատուիրակներ — Մ. տը Մարդէնս և Մ. Բոքոթիլով — ինչպէս նաեւ երկու զինուորական, մէկ ծովային և երկու ելմտական մասնագէտներ, բայց այս երկրորդական այժերը երբեք չմասնակցեցան վիճաբանութեանց։ Պարոն Քոմուրա առաջին ժողովին իսկ ըսաւ թէ լաւագոյն և դիւրագոյն է չորս անձանց խորհրդակցութիւնը, քան 20, որով Ռուսիոյ դիւանագիտական այժին կարեւոր մէկ մասը պարապը մնաց։ Մ. Վիդդէ առանց երկար դիտողութեան հաւանեցաւ այս կարգադրութեան, գործին ծայրէն դժուարութիւն չյարուցանելու համար, որով Մ. Վիդդէ և Պարոն Րօզէն իրենց երիտասարդ և անփորձ քարտուղարներէն զատ ոչ ոք ունեցան քովերնին կարծիք մը հարցնելու համար։ Դուրսէն դիտողի մը այնպէս կ'թուի թէ Ռուս լիազօրները կրնային իրենց պաշտօնական դիրքը զօրացնել դիւանագէտ պատուիրակներն իբր քարտուղար գործածելով, ինչպէս Ճարոնցիք ըրած են, բայց պաշտօնականութեան և աստիճանաւորութեան մասին ռուսական ըմբռնումները չէին թոյլատրեր այս տեսակ արարք մը։

Իսկ Ճարոնցիներուն վիճակը բոլորովին տարբեր է. իբր լիազօր ունին Պարոն Քոմուրան՝ փորձառու արտաքին գործոց նախարար մը, և Մ. Դագահիրան, նոյնպէս կարող դիւանագէտ. միւս Ճարոնցի պատուիրակները ռուսականներուն հաւասար աստիճան ըլլալովին հանդերձ յօժարեցան իբր քարտուղար ծառայել, որով խորհրդակցութեանց սենեակին մէջ կրցան մնալ։ Այսպէս, թէ՛ կանանչ սեղանին շուրջ և թէ ռազմադաշտին վրայ Ճարոնցիք ցոյց տուին որ գերազանց կազմակերպութիւն և ճարտարութիւն ունին։

Հաշտութեան ժողովին բանակցութիւնները —եթէ կարելի է այս անունը տալ— երբեք իրենց նմանը չեն ունեցած միջազգային կարեւոր դեսպանախորհուրդի մը մէջ։ Միայն Մ. Վիդդէ և Պարոն Քոմուրա կ'խօսակցին և իւրաքանչիւրը կ'գործածէ լեզու մը զոր միւսը չի հասկնար։ Մ. Վիդդէ իր դիտողութիւնները կ'ընէ առհասարակ կիսկատար ֆրանսերէնով մը, երբեմն ալ ռուսերէն, որ կ'թարգմանուի անգլիերէնի և շատ անգամ ալ անգլիերէնէն ճարոներէնի։ Տրուած պատասխաններն ալ նմանապէս մէկ երկու թարգմանութեան խողովակէ կ'անցնին. թարգմանութիւններն ալ այնքան գէշ կ'կատարուին որ, մինչեւ իսկ լիազօրք իրար չեն հասկնար. ասկէ յառաջ կուգայ նաեւ ժամանակի կորուստ։ Խորհրդակցութեանց պահուն մերթ ընդ մերթ Ճարոնցի լիազօրները կ'փափսան իրարու հետ կամ թուղթեր կ'փոխանակեն, և կամ իրենցմէ մին ուրիշ սենեակ մը կ'քաշուի մասնագէտի մը հետ խորհրդակցելու համար. իսկ Ռուսք ասանկ բան մը չեն ըներ բնաւ։

Հաշտութեան ժողովին մէջ դիտուեցաւ որ Ռուս կառավարութիւնը շատ կարեւոր փոփոխութիւն մ'ըրաւ իր ուղղութեան մէջ։ Պատերազմէն առաջ Ռուսիա ամէն կարելի միջոց կ'գործածէր որպէս զի օտար տէրութիւնք չմիջամտեն, իսկ Չինաստանի հանդէպ ալ շարունակ հրամայական վարմունք մը ցոյց կուտար. այլ հիմա Ռուսիա կ'փափաքի որ Ծ. Արեւելեան խնդիրներու շահակից տէրութիւնք միջամտեն, և հաշտութեան ժողովներէն մէկուն մէջ ընդունեց թէ Չինական Արեւելեան երկաթուղւոյ խնդրին լուծման մէջ Չինաստանի շահերը պէտք է նկատի առնել։

*** Օգոստ. 18ին կէս օրէն երեք քառորդ ժամ յետոյ հետեւեալ առաջին պաշտօնական տեղեկագիրն հրատարակուեցաւ. «Այս առտուան նստին մէջ ժողովս շարունակեց ԺԱ. յօդուածին վիճաբանութիւնը, բայց չկրցաւ աւարտել զայն. նոյն յօդուածին վիճաբանութեան պիտի վերսկսինք ժամ 3ին։» Մ. Վիդդէ ԺԱ. յօդուածին վիճաբանութեան՝ այսինքն Ծ. Արեւելքի ռուս ծովային այժին սահմանաւորման խնդրին առթիւ ըսաւ. «այս պայմանն անպատուաբեր է նոյն իսկ պարտուած տէրութեան մը, մինչ Ռուսիա պարտուած չէ։» Մ. Վիդդէ չեշտեց այս կէտը, որ նոր մէկ արտայայտութիւնն է իր հին խօսքին թէ «Ռուսիոյ պատուոյն կամ տարածութեան արատ բերող ոչ մէկ պայման կըրնանք ընդունիլ։» Բայց Ճարոնցիք քարտուղարէն կ'պատասխանեն թէ Ռուսիա իսկապէս ա՛յն ատեն վիրաւորեց իր արժանապատուութիւնը, երբ Ծով. Ռոժեստվէնսքիի տորմիղը պարտուեցաւ Ծով. Թոկոյի առջեւ։ Ճարոնցիք կ'ըսեն թէ գոնէ այս անհերքելի իրողութիւնը կ'ընդունի Մ. Վիդդէ։

ՃԱՐՈՆՑԻՔ Ի ՍԱԽԱԼԻՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(«Թայմզ»ի Թօքէօյի Թղթակցէն.)

Ճարոնի ժողովուրդը երկար ժամանակէ ի վեր կ'սպասէր Սախալինի նուաճման. ճարոնական թերթերը սեփականաբար չեշտած էին այդ նուաճման կարեւորութիւնը և անտարակոյս Ճարոնի հանրային կարծիքն ալ Մամուլին կուսակից էր։ Արդարեւ երկու շատ զօրաւոր պատճառներ կային Սախալինի դէմ արշաւանք մը սկսելու համար։ Առաջին պատճառ. այդ մեծ կղզին Ռուսիոյ Ծ. Արեւելեան հողերուն ամէնէն ակար մասն է։ Ամէն ինչ ցոյց կուտար թէ Սախալին լաւ ամրացուած չէր, և թէ 4,000էն 6,000 հաշուուած պահակազօրքէն զատ, տեղական իշխանութիւնք հարկադրուած էին ապաւինիլ կամաւորներուն, այսինքն մահապարտներէ հաւաքուած մարդոց, որք տագնապալից շրջաններու մէջ մեծ օգտակարութիւն մը չունին։ Հետեւաբար Սախալինի գրաւումը բաղդատաբար դիւրին գործ մ'էր, մանաւանդ հրապուրիչ, քանի որ ցարդ չինական հողի վրայ մղուած պատերազմը բուն իսկ ռուսական հողի վրայ պիտի փոխադրուէր։ Երկրորդ պատճառը մասամբ զգացումի հետ կապ ունէր։ Ռուսիա դեռ Ծ. Արեւելքի մէջ չընդարձակուած՝ Սախալին Ճարոնական կայսրութեան մէկ մասը կ'նկատուէր. Ճարոն այնպիսի պարագաներու տակ կորսնցուց այդ կղզին որ երբեք գոհ չմնաց։ Ըստ ինքեան Սախալին մեծ հրապոյրներ չունի։ Ածուխի հանքեր պարունակելը ծանօթ է, բայց ցարդ կատարուած խուզարկութիւնները ցոյց տուած են թէ ասոնք կ'գտնուին արեւմտեան ափանց մօտ, հոն ուր լաւ նաւահանգիստներ չկան։ Կ'ըսուի նաեւ թէ մեծ քանակութեամբ գերան կ'պարունակէ, բայց քանի որ ճամբաներ և նաւարկելի գետեր չկան, ինչ օգուտ կրնան ունենալ։ Միայն ձկնորսութեան յատուկ վայրերը արժէք մը ունին. և տարակոյս չկայ թէ Ճարոնցիները մեծապէս պիտի զարգացնեն ձկնորսութեան գործը։ Այլ սակայն, ընդհանուր առմամբ Սախալինի գրաւումը շատ հրապուրիչ չէ, տնտեսական տեսակէտով, թէպէտ կարելի չէ ենթադրել որ օգտակարութենէ զուրկ ըլլայ 670 մղոն երկայնութեամբ, 20էն 150 մղոն լայնութեամբ և 24,560 մղոն տարածութեամբ կղզի մը (մօտաւորապէս Սէյլան կղզիին չափ մեծ։)

Մուքտէնի արիւնալի ճակատամարտէն անմիջապէս վերջ ըսուեցաւ թէ Ը. զօրաբանակն Աւօմօրին բանակեալ ըրած է, Սախալինի վրայ յարձակման պատրաստուելու համար։ Բայց պատերազմին եռեւոյթներուն ուշադիր հետեւողները հասկցած էին թէ Ը. զօրաբանակը Հէյքօդայի ճակատամարտին մասնակցած էր, և հետեւաբար Սախալին ղրկուելիք բանակը տարբեր պէտք էր ըլլար։

Միւս կողմէ Թաթարական ծոցին մէջ սառերուն հալելէն առաջ ոչ մէկ զինուորական գործողութեան կարելի էր ձեռնարկել, և քանի՛ եղանակը կ'յառաջանար, հորիզոնին վրայ կ'երեւէր Պալդիկի ռուս տորմիղը, որ ամէնքին ուշադրութիւնն իր վրայ կեդրոնացուցած էր։ Եթէ Պալդիկի տորմիղը յաղթական ելլէր Զուշիմայի առջեւ, այն ատեն պէտք պիտի ըլլար Մանչուրիոյ և Քորէայի միջեւ զինուորական հաղորդակցութիւնները պահել և ծովային նոր արշաւանք մը չկազմակերպել։ Այսպէս, Սախալինի մասին խօսք չեղաւ այլեւս։

Մայիս 27ի և 28ի Զուշիմայի մեծ յաղթանակով Ճարոն տէր դարձաւ բովանդակ ծովերուն և Յունիս 24ին Եօքօհամայի բնակիչք զարմանքով տեսան որ մեծ քանակութեամբ փոխադրանաւեր և ամէն տեսակ զօրքեր կ'համնին։ Հիանալի փութկոտութեամբ մը ճարոնցի զօրքերը ցամաք ելան և մինչ տեղացիք զինուորական գործողութեանց մանրամասնութեանց վրայ կ'վիճաբանէին, փափսուք ելաւ թէ Սախալինի արշաւանքն սկսաւ արդէն։ Թերթերուն մէջ ամենափոքր տեղեկութիւն մը իսկ չհրատարակուեցաւ այս արշաւանքին նկատմամբ. անոնց ազդարարուած էր լուռ կենալ. Սախալինի արշաւանքին մասնակցողներն ո՛չ կանոնաւոր բանակէն էին, ոչ ալ կայսերական անձնապահ գունդէն, այլ Բ. պահեստի զօրքերէն հաւաքուած մասնաւոր բանակ մը։ Նոյն իսկ որոշապէս գիտցողներ չկային թէ դեր զօրավար Հարուկուչիի հրամանատարութեամբ ճամբայ ելլող ճարոնական բանակը Սախալին կ'երթար։ Շատեր ըսին թէ հիւսիսային արեւելեան Քորէա կ'երթայ, ուր ատեն մը ի վեր Ճարոնցիք զինուորական գործողութեանց ձեռնարկած էին Վլատիվոստոքը չեզոքացնելու համար։ Եօքօհամայի այս այցելութեան յաջորդ օր յետոյ հետեւեալ շահեկան այլ նշանակալից դէպքը պատահեցաւ։ Նաւային Տեղեկատուութեանց Դիւանն ըստ սովորութեան քարտէս մը հրատարակեց, որուն մէջ Թաթարական ծոցը (որ Սախալինը ցամաքէն կ'բաժնէ) նշանակուած էր «Մամիյա Բէքիօ» անուամբ. իսկ Ամուրի ծովախորշը՝ «Մամիյա Բէքիօ Հօքուպու» անուամբ։ Պատմութեան հմուտները գիտեն թէ Մամիյա Րինզօ ճարոնցի մ'էր որ Սախալինի մէջ շատ խուզարկութիւններ կատարած է. 1808 թուականին ինքն էր որ առաջին անգամ Ճարոնի կառավարութեան տեղեկագրեց թէ Սախալին ցամաքէն բաժնուած է միայն մէկ մղոն տարածութեամբ ջուրի երիզով մը։ Այս նեղ անցքին անունն այն ատեն «Մամիյա Բէքիօ» դրուեցաւ, բայց Եւրոպա որ Ճարոնի քարտէսներէն բան չէր հասկնար, տակաւին հին պատրանքին մէջ էր և կը կարծէր թէ Սախալին թերակղզի է։ 1848ին նաւապետ Նէվօլսքի ալ գտաւ թէ Սախալին կղզի է և այն ատեն հրատարակուած ռուսական քարտէսներուն մէջ «Մամիյա Բէքիօ»ն կոչուած է «Թաթարական ծոց»։

(Շար.) (The Times.)

Մ. ՏԸ ՄԱՐԴԷՆՍԻ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

—Ռուս լիազօրներուն ընկերացող իրաւագէտ Մ. տը Մարդէնս Թղթակցի մը հետ տեսակցած պահուն ըսաւ.—«Պատմութեան մէջ երբեք տեսնուած չէ որ ազգ մը, որուն հողը մասամբ կամ ամբողջովին գրաւուած չէ թշնամիէն, պատերազմական տուգանք վճարէ. Ռուսիա ճզմուած չէ. Ռուսիա ծունկի եկած հաշտութիւն չի խնդրեր. իրաւ է որ հաշտութիւն կ'ուզէ, բայց ի հարկին կրնայ տարիներով պատերազմել։ Ճարոն դեռ ռուսական սահմանագլխին չմօտեցաւ իսկ։ Ռուսիոյ համար քաղաքական մահ է, եթէ հաւանի ո և է ձեւով պատերազմական տուգանք վճարել Ճարոնի։ Տէրութիւնք կ'կարծեն թէ Ռուսիա հաշտութեան ժողովին առաջարկն ընդունեց, ոչ թէ անոր համար որ պատուաբեր հաշտութեան փափաքող էր, այլ որովհետեւ իր ոյժը բնաջինջ եղած է և Ռուսիա խոստովանած եղաւ թէ անկարող է պատերազմը շարունակելու։» Այնուհետեւ Մ. տը Մարդէնս պատմութենէն օրինակներ յիշեց, որք կ'ապացուցանեն թէ պատերազմական տուգանք ստանալու համար պէտք է թշնամի հող գրաւած ըլլալ, սկսելով Նաբոլէոնէն և 1807ի Դիլսիդի հաշտութենէն, մինչեւ վերջին սպանեւամերիկեան դաշնագիրը, որուն մէջ Ամերիկա, թէպէտ յաղթական, չորս միլիոն ստերլին վճարեց սպանիական կառավարութեան, փոխարէն ստանալով Փիլիպեան կղզիները։ Ի վերջոյ, Մ. տը Մարդէնս կ'ըսէ թէ Ռուսիոյ պատմութեան մէջ ոչ մէկ ատեն, նոյն իսկ Մեծն Պետրոսի պարտութեանց ժամանակ տասն փարա տուգանք տրուած չէ օտար տէրութեան մը։

ԲՐՈՖ. ՄԱՐԴԷՆՍԻ ՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ.— Մ. Վիդդէի իրաւագէտ խորհրդական հռչակաւոր Բրոֆէսէօր Տօքդ. Մարդէնս պնդած ըլլալով թէ Ճարոնցիք ռուսական հողին տիրացած չըլլալնուն համար իրաւունք չունին պատերազմական տուգանքի, Տէյլի Թելէկրաֆ հետեւեալ կերպով կ'պատասխանէ.— «Մ. Վիդդէ հաշտութեան կ'ըղձայ և համոզուած ըլլալու է որ Ռուսիա պատերազմը շարունակելով չի կրնար ետ մղել Ճարոնի յառաջխաղացքը։ Ուր Քուրոբադքին ձախողեցաւ, ի՞նչպէս պիտի յաջողի Լինիեւիչ։ Կարող է ապահովել հեռագրեր ճամբել ի Բեդերսպուրկ, ինչ որ սեփական տակ Քուրոբաթքին ալ ըրած էր, բայց աշխարհիս վրայ չկայ զինուորական լուրջ հեղինակութիւն մը որ հաւատայ թէ ռուս բանակն ամենադոյզն յոյս կարող է ունենալ չէ թէ յաղթելու, այլ արգիլելու Օեամայի բանակներուն յառաջխաղացումը։ Եթէ պատերազմը շարունակուի, անխուսափելի հետեւանքն այն պիտի ըլլայ որ Լինիեւիչ կամ իր յաջորդը պիտի տղրայ 50 կամ 100,000 նոր զօրքերու կորուստը, Խարպինի և Վլատիվոստոքի անկումը, եւ Ծովային Նահանգին թողումը։ Պատերազմասէր կուսակցութիւնը գուցէ չի տեսներ զայս՝ իր աչքերը կապուած ըլլալուն համար, Մ. Վիդդէ սրն յայտնէր չի տածեր, ինք շատ աղէկ գիտէ Բեդերսպուրկի մէջ ընդհանուր և պատերազմի գործերը վարողներուն արժէքը։ Իրաւ է որ Մ. Վիդդէ և իր պաշտօնակիցք սեփական են խօսք չտալ ի Բորդսմութ, բայց ի՛նչ օգուտ, անզգայ Ճարոնցիք կարեւորութիւն անգամ չեն տար։ Պարոն Քոմուրա շատ խնդացած ըլլալու է եթէ իրաւ Մ. Վիդդէ այն տեսակ փաստեր գործածեր է հաշտութեան ժողովին մէջ, ինչպէս կը յիշէ մեր Թղթակիցը։ Մ. Վիդդէ և Բրոֆ. Մարդէնս ըսեր են որ Ռուսիա յաղթուած չի սեպուիր, քանի որ Մանչուրիա ամբողջացուցիչ մասը չէ ռուս տէրութեան։ Տղայական խօսք է ասիկա։ Գործնականապէս Բորդ Արթուր նոյնչափ ռուսական հող էր որչափ Նոր Անգլիա (ի Միացեալ Նահանգս) անգլիական հող էր երբ Ֆրանսա ու Անգլիա կ'կռուէին անոր տիրապետութեան համար։ Ռուսիա իր բոլոր ոյժը թափեց ի պաշտպանութիւն Բորդ Արթուրի և իր ձախողութիւնը նոյնչափ հեղինակաւոր եղաւ ու պատմական, որչափ եթէ Բորդ Արթուր Սեւաստաբօլ եղած ըլլար։ Այս հեռաւոր պարտութեան հետեւանքներն այսօր Ռուսիոյ համար շատ աւելի ծանր են քան Խրիմու պարտութիւնն 50 տարի առաջ։ Հետեւանքներն հարիւրապատիկ աւելի ծանր են։ Ռուս մուժիկը կարելի է չգիտնայ Բորդ Արթուրն և չհասկնայ սա նոր կորուստը, բայց ռուս Կառավարութիւնը գիտէ դէպքին բոլոր ծանրութիւնը, զոր պիտի զգայ ամէն անգամ որ Ծայր. Արեւելքի խնդիր մը ծագի։ Ծայրագոյն անդամի մը անկարեւոր անդամահատումը չէր զոր կրեց Ռուսիա, այլ կենսական մաս մը կորսնցուց։ Քսերքսես նոյնքան իրաւամբ պիտի կարենար ըսել թէ Պարսկաստան իրապէս յաղթուած չէր, իր նաւատորմերուն ի Սալամիս և ի Միքալ խորտակուելէն ետքը, և Մարդոնիոսի ու-

իր բանակին ի Բլագէա պարտութենէն ետքը, որքան իրաւամբ Ռուսիա կ'ըսէ թէ չյաղթուեցաւ այս մէկուկէս տարուան պատերազմին մէջ: Հաշտութեան այն պայմանները զորոնք Մ. Վիդդէ անվեհ ընդունեց արդէն, ապացոյց են իր անբաւթեան կրած չախչախիչ պարտութեան: Մ. Վիդդէ արդէն համակերպեցաւ որ գալիք ամբողջ սերունդի մը միջոցին Ռուսիա ո և է ազդեցութիւն չէ կարող ունենալ Մայր. Արեւելքի մէջ: Հոն այսուհետեւ Թօքիօ պիտի իւրացնէ Բեդերսպուրկի գրաւած տեղը: Ռուսիա ուժգնապէս ետ մղուեցաւ իր յառաջխաղացութեան գծին վրայ, ուր իր առջեւ տնկուեցաւ Ճարոն, միաքը դրած ըլլալով որ իր ռուս թշնամին այսուհետեւ չկարենայ այն տեսակ չարժում մ'ընել որով վերցուէր, չրջանի մը մէջ Ամուր գետի ցուրտ ափունքէն Ինչիլէր աւազակ եղերքը ցատկած էր: Ճարոնի պայմանները ամենեւին ծանր չեն, նկատելով որ ինք իր ազգային ու պետական գոյութիւնը վտանգելով ձեռնարկած էր այս պատերազմին, և որչափ մեծ է վտանգն այնչափ վճռական պիտի ըլլայ մրցանակը, ինչ որ իբրեւ արեւմտեան Տէրութիւն Ռուսիա քաջ կ'հասկնայ հարկաւ: Եթէ հաշտութիւնը չկնքուի առաջիկայ շաբթուան (այսօր վաղը), ուրիշ ելք չկայ, բայց եթէ պատերազմ: Պատերազմը նոր պարտութիւն կ'նշանակէ Ռուսիոյ համար, նոր պարտութիւնն ալ, վեց ամիս կամ տարի մը ետքը, ուրիշ բան չի նշանակեր բայց եթէ ամբողջական կորուստ ծովային նահանգին, և ա՛լ աւելի ծանր պայմանք հաշտութեան: Բրօֆ. Մարդէնս կ'ըսէ որ Ճարոն ռուս հող չգրաւեց որ տուգանք պահանջէ Ռուսիայէն. Թող որ մեծահամբաւ Բրօֆէսորը կ'մոռնայ Սախալինի գրաւումը, իր առարկութիւնն ինքնին զուրկ է նշանակութենէ, որովհետեւ յանցեալին Տէրութիւններ պարտուեր, խորտակուեր են օտար սահմաններու և ուրիշ երկիրներու ռազմադաշտերուն վրայ: Պարտութեան տեղը նշանակութիւն չունի, պարտութիւնն ինքնին նշանակութիւն ունի: Եթէ Ռուսիոյ վարիչներն ո՛ և է յոյս ունենային պատերազմին յաջող ելքի մը բերելու, իր պատուիրակներն այսօր հաշտութեան սեղանին առջեւ չէին նստեր Ճարոնի պահանջած պայմաններուն մարկ ընելու: Պարտութիւնը միշտ աղետալի է, բայց պարտութեան խոստովանութիւնն անպատուէլի չէ, ոչ ալ Բրօֆ. Մարդէնսի ըսածին պէս Ճարոնի հաշտութիւն ... եթէ «հարկ» ընելով տուգանքի վճարումը կ'հասկնայ: Կարելի դաշտը ռուսական հող եղած ըլլար թէ ոչ, ինչ էր Ռուսիոյ դիտումն արդէն պատերազմին ձեռնարկելով, եթէ ոչ խեղդել Ճարոնի նորածագ զօրութիւնը, եւ քաղաքականապէս ոչնչացնել զայն: Այս հսկայ ձեռնարկութեան մէջ ահա Ռուսիա ի դերեւ ելաւ: Իր բոլոր նաւատորմերը կորան, իր հանած մէկ միլիոն զօրքն յաղթուեցաւ, և բոլոր այս ձախողութեանց իր հողին վրայ տեղի ունեցած ըլլան թէ ոչ, ինք պիտի տուժէ կրած պարտութիւնը, և պիտի տուժէ ո՛չ միայն անով զոր տասը տարի առաջ հնարքով մը ձեռք ձգեց, Ճարոնի ձեռքէն կորզելով Չինաստանի վրայ տարած յաղթութեան արդար պտուղը, այլ և աւելի բան մը վրայ տալով:»

ՉԻՆԱԹԱՓ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐՈՒՆ ԽՆԴԻՐԸ.—Հաշտութեան ժողովին անցեալ հինգշաբթիի գումարման մէջ կարեւոր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ չէզոք նաւահանգիստներ ապաստանած ռուսական մարտանաւերուն վրայ, զորոնք Ճարոն կ'պահանջէ, այն տեսութեամբ թէ քանի որ անոնք կռուի միջոցին ճարոնական մարտանաւերէ հալածուելով ապաստանեցան չէզոք նաւահանգիստները, յաղթուած կ'սեպուին և պէտք է պարտութեան հետեւանքը կրեն, մինչ նոյն պահանջումը չեն ըներ յօժարակամ զինաթափ եղած մարտանաւերուն համար, ինչպէս Լինա օժանդակ յածանաւն որ Սան Ֆրանչիսքօյի մէջ զինաթափ եղաւ, առանց Ճարոնցիներէն հալածուած ըլլալու: Մ. Վիդդէ այս պահանջումն անիրաւ ու անօրինական նկատեց և միջազգային օրինաց հակառակ, այն առումով որ եթէ ռուս պատուիրակները մերժեն իրենց պարտականութիւնն և ընդունին, բոլոր քաղաքակիրթ աշխարհը պիտի ծիծաղի ու պիտի բողոքէ: Օրինակը բնաւ չկայ որ չէզոք նաւահանգիստ մտած ու զինաթափ եղած մարտանաւ մը թշնամիին յանձնուած ըլլայ ի վերջ պատերազմի: Թէեւ Ճարոնցիք զանազանութիւն մը կ'ընեն չարժառիթի, բայց ի'նչ պատճառաւ ալ չէզոք նաւահանգիստ մը մտած ըլլայ, պատերազմիկ մարտանաւ մը պէտք է վայելէ չէզոք նաւահանգստի մը պաշտպանութիւնը: Ռուս պատուիրակները կ'յօժարին որ եթէ հաշտութեան համար ուրիշ խնդիր չմնայ բայց եթէ այս կէտը, անիկա յանձնուի Միացեալ Նահանգաց, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ և ուրիշ քաղաքակիրթ երկիրներու իրաւագէտներու վճռոյն, զոր Ռուսիա կանխաւ կ'ընդունի: Ճարոնցի պատուիրակները պատասխան չտուին, կ'ըսէ Տէյլի Թէլէկրաֆի թղթակիցը, և յառաջ ԺԱ. յօդուածին անցան, որով պէտք է կանխաւ չափ մը դրուի Խաղաղականի մէջ յապագային Ռուսիոյ ունենալիք նաւային ույժին, զոր նմանապէս չընդունեց Մ. Վիդդէ, յիշեցնելով թէ իրաց բնական բերմամբ Ռուսիա չատ մը տարիներ անկարող պիտի ըլլայ Խաղաղականի մէջ ներկայացնելու այն ույժը զոր առաջ ունէր հոն, բայց իրենք սկզբամբ չեն ընդունիր որ Ռուսիա ապագային նաւատորմ մ'ունենալու իրաւունքէն զրկուի, կամ կրճատ իրաւունք մը միայն ունենայ: Եթէ այս բաներն այս կերպով կ'ուզեն արձանագրել Ճարոնցիք հաշտութեան պայմանագրին մէջ, չատ լաւ, բայց Ճարոնցիներուն դրած սկզբունքը Ռուսիա չընդունիր: Պարոն Քօմուրա այսպիսի արձանագրութիւն մը անբաւական համարելով, այդ խնդիրն ալ յետաձգուեցաւ: Կնճռալի չորս կէտերը, պատերազմական տուգանք, Սախալին, զինաթափ մարտանաւեր և Խաղաղականի ապագայ ռուս նաւատորմ, վերջնապէս պիտի որոշուէին երէկի կամ այսօրուան ժողովներուն մէջ:

ՍԱԽԱԼԻՆԻ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Ռուսքիս Վէդոմոսդի զինուորական քննադատը կ'ըսէ թէ Ճարոնցիք 22 օրուան մէջ գրաւեցին Սախալինը (Յլս. 8—29), և անկարեւոր կորուստներ միայն ունեցան: Սախալինի մէջ Ճարոնցւոց մեծ թուով զօրք պահելը ցոյց կուտայ որ երբ բանակցութիւնք խզուին, զանիկա խարիսխ պիտի ընեն Ամուրի նահանգին դէմ կատարուելիք գործողութեանց: Զօրավար Հարակուչի երկու զօրաբաժին, այսինքն 30,000 զօրք ունէր իր հրամանին ներքեւ: Հարկ չկար այնքան զօրք թափելու Սախալին, զայն գրաւելու համար: Մէկ զօրաբաժին չատ իսկ էր: Բայց Ճարոնցւոց հոն չատ զօրք թափելէն բացայայտ կ'տեսնուի որ Զօր. Հարակուչիի հրամանին ներքեւ գտնուող այս Ը. բանակը պիտի գործէ Ամուրի նահանգին դէմ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԵՐՋ ՄԱՆԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԻՆ

ՄԱՆԱՐԱՆԱՏԷՐՆԵՐՈՒՆ ու աշխատաւորներուն միջեւ, Մր. Մօքարայի նախագահութեամբ տեղի ունեցած համաձայնութիւնն ընդհանուր գոհունակութիւն պատճառեց Լանքաշիրի մէջ: Օլտհէմի մանարանատէրներուն ընկերակցութեան քարտուղարն յայտարարեց թէ երկու կողմն ալ զիջողութիւն ըրին, բայց և այնպէս մանարանատէրները 40,000 անգլ. ոսկի աւելի թոշակ պիտի վճարեն նոր կարգադրութեամբ: Պէրիէն, Պօլդընէն, Հայտէն և մանաւանդ ուրիշ կեդրոններէն եկած հեռագիրներ ալ ընդհանուր գոհունակութիւն կ'յայտնեն:

ՑԻՂԱՏԵՐՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ.— Ֆրանսայի Տրօմ գաւառին մէջ վերջերս գտնուեցաւ գիւղացի ցրուիչի մը պարտէզը: Նամակատան ցրուիչը քսան եւ հինգ տարուան մէջ միմիայն ինք աշխատելով չիներ է այս եզական բնակարանը: Օր մը պտոյտի պահուն նախապատմական գետերու յատակը տեսեր է տարօրինակ ձեւով քար մը, որ բազմաթիւ գոյներ ունէր. ուրիշ օր մը դարձեալ գտաւ այդ քարերէն, և երբ բաւականաչափ մթերք հաւաքեց, ստորոգեց բնակարան մը չինել անոնցմով. այս տունը քառասուն ու վեց տարեկան էր. ցրուիչը չինութեան ծախք ըրաւ միայն 200 օրերին, զոր տուաւ 3,500 տապոտկ կիր և չիմէնդօ գնելու համար: Ցրուիչին ապարանքը կ'պարունակէ 1,000 խորանարդ մեթր պատ, զոր ամբողջովին իր ձեռքովը կերտած է գանագեղ և այլաձեւ քարերէն: Ակնատեսները կ'նկարագրեն թէ աշխարհի ամէնէն տարօրինակ չէնքերէն մէկն է այս. ճակատներն ունին 80,50 և 35 ոտք լայնութիւն, իսկ բարձրութիւնն է 25—35 ոտք: Ճակատներէն միոյն վրայ նկարուած է արաբական չէնք մը և պուտտայական տաճար մը. երկրորդ ճակատին վրայ կայ զուիցերիական չալէ մը, նախչուն խեճերով, իսկ միւս ճակատները կ'ներկայացնեն հռոմէական տաճարէ և միջին դարու դղեակէ հատուածներ: Ապարանքին ներքին մասին մէջ ալ այս հանճարեղ ցրուիչը դարձեալ խեճերով չիներ է եգիպտական չատուածներ, դիցաբանական դէմքեր, թռչուններ, կոկորդիլոսներ, ևլն. իսկ հիմերուն տակը չիներ է իր գերեզմանը, ուր պիտի թաղուի «փարաւոններու նման.» գերեզմանին չուրջն ալ բազմազգի կենդանեաց քարէ պատկերներ կան: Տրօմ գաւառի չրջականներէն բազմաթիւ անձեր կ'երթան դիտել այս անօրինակ ապարանքը, որուն տէրը' յարատեւութեան ոգիի մարմնացում' բազմած է հոն մեծվայելչօրէն:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՔ

Թրնովայի (Էտիրնէ) փոխ—կառավարիչի օգնական կարգուեցաւ Նորկի էֆ.:— Սանիչէի աստիճան տրուեցաւ կրթական ժողովոյ դիւանի Միւմէյիզ Ճէվտէթ էֆ.ի: Բ. Մէճիտիէ պատուանշան տրուեցաւ Յունաստանի Թագաւորին թիկնապահ հազարապետ Մ. Միլիոթիի:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՅՈՒՄ

ՆՈՒԱՃՈՒՄ ԵԷՄԷՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲԱՑ

Գրուած էր թէ Էպ գաւառակի (Թաազ) Պաատն լեռան վրայ գտնուող ապստամբներն ի'նչպէս նուաճուեցան Օսմ. զօրաց ձեռքով: Եէմէնի կուսակալի փոխանորդ և զօրաց ընդհ. հրամանատար Միւշիր Ֆէյզի փաշա' Թաազի հրամանատարին Օգոստ. 5 թուակիր մէկ հեռագրին վրայ Օգոստ. 7 թուով կ'հեռագրէ Բարձր. Մեծ—Եպարքոսութեան թէ Օսմ. զօրքերն հինգ օր պաշարեցին Պէյթ իւլ Խուաֆէ Գըլա ամրացեալ գիւղին մէջ գտնուող ապստամբները, և քօլչարի գրոհով մը գրաւեցին նոյն գիւղը. սպաննուեցան 18 ապստամբ, երկու հոգի ողջ ձերբակալուեցան, և բազմաթիւ ապստամբներ վիրաւորուեցան ու փախան. անոնց մէջ է նաեւ ապստամբաց պետ Մոգաէմի: Բաց աստի գրաւուեցաւ բազմաթիւ զէնք և ռազմամթերք: Օսմ. զօրքերը պաշարեցին նաեւ Ճէպէլի Բիմէ գաւառակի Սէլֆիէ գիւղին բերդին մէջ գտնուող ապստամբները, որոնք չկըրնալով դիմադրել զօրաց յարձակումներուն, գրաւուեցաւ նոյն բերդը, և ապստամբները մեծ կորուստներով ցիրուցան եղան: Շրջակայ վայրերու բնակիչները, տուն ու տարասփիւ մտնուած այս յաղթանակին վրայ, ապաւինեցան կայս. գթասրտութեան. միջոցներ ձեռք առնուեցան զանոնք պատսպարելու համար: Ապստամբներն հալածելու գործը կ'չարունակուի:

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ Գահակալութեան տարեդարձին առթիւ Գահիրէի մէջ կատարուելիք հանդիսութեանց ծրագիրը պատրաստելու համար յանձնաժողով մը ընտրուեր է, որ իրեն նախագահ կարգեր է Օսման Ղալիպ փաշան: Յանձնաժողովը կարգադրութիւններ ըրեր է որ Իւզպէքիէ պարտէզին մէջ կատարուելիք լուսավառութիւնը չատ փայլուն ըլլայ: Հրաւէր պիտի ուղղուի բոլոր օտար հիւպատոսներուն և օտար գաղութներուն երեւելեաց: Նոյն գիշեր գոյանալիք հասոյթը պիտի յատկացուի Համիտիէ երկաթուղիին չինութեան:

ԳԵՐՄԱՆ դեսպան Պարոն Մարչալ ֆոն Պիպէրշդայն, որ արձակուրդով Գերմանիա գացած էր, երէկ Պոլիս ժամանեց արեւելեան ճեպընթաց կառախումբով: Սիրքէճիի կայարանին մէջ իրեն բարի գալուստ մաղթեցին գործակատար Պարոն ֆոն Պաումէն, զինուորական կցորդ Մ. Լայբցիկէր, Ա. թարգման Տքդ. Կէզ, Բ. թարգման Մ. Բաաէլ, Ա. թարգմանի օգնական Հայկ էֆ. Թայքէսէնեան, պահականաւուն Ա. և Բ. հրամանատարներ, սպայք և հիւպատոսարանի պաշտօնէութիւնը: Յունաց ՎԵՀ. ԿԱՅՍԸՐ, բարի գալուստ մաղթեց Արտաքին գործոց պաշտօնատան արարողապետ Ղալիպ պէյ, Բարձր. Մեծ—Եպարքոսին և Արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիք փաշայի կողմէ բարի գալուստ մաղթեցին Սաֆա և Սաատէտին պէյերը:

ԿԱՅՍ. ՇՆՈՐՀ.— Րումէլիի մէջ աւազակախումբերու ընդհարման մէջ վիրաւորեալ զինուոր Բեդրիզցի Հիւսէյինի Էօմէր, որ ժամանակէ մ'ի վեր կ'դարմանուէր Համիտիէ մանկանց հիւանդանոցին մէջ, —ըստ Կայս. Իրատէի արժանացաւ 100 ղրշ. ամսաթոշակի և արծաթ Լիագաթ պատուանշանին, ու երէկ իր ծննդավայրը ղրկուեցաւ:

ՊԱՏԿԱՆԵԱԼ պաշտօնատան կողմէ զեկուցուեցաւ հարկ եղած տեղերը թէ արոտավայրերու և արտերու սահմանը գծելու համար կատարուած քննութեանց համար տրուելիք տեղեկագիրները զերծ են դրոշմաթուղթէ:

ՀԵԼԼԷՆ դեսպան Մ. Կրիբարիս արձակուրդով պիտի մեկնի Աթէնք, և իր բացակայութեան դեսպանին, գործերը պիտի վարէ Ա. Ճարգման Բոդէն:

ԿԱՐԿՈՒՏ.— Կարնոյ կուսակալութեան պաշտօնաթերթը, Էնվէրը Շարգիէ կ'գրէ թէ Յունիս 22ին և 27ին տեղատարափ կարկուտ եկեր է Գայպուրտի Սէրայճըգ, Ալխէնձար, ևլն. գիւղերը, բերքերը բաւական վնասուեր են, տուն մը փլեր է, և ալրուեր են մէկ քանի բանջարանոցներ և կալեր:

ՌՈՒՄԷՆ կառավարութիւնը Պաքրէչէ արտաքսեց հոն հրատարակուող յունարէն մէկ քանի լրագիրներու անօրէններն ու խմբագիրները: Ռումէն կառավարութիւնն որոշեր է նաեւ երկրէն արտաքսել յոյն վաճառականները:

ՊԷԼԿՐԱՏԷ լուր կ'տրուի թէ ժամանակէ մ'ի վեր ժանտատենդի համաճարակ կ'տիրէ քաղքին մէջ, և այս օրերս չատ սաստկացած է:

ՔՆՆԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ.— Գասթէմունիի կուսակալ Էնիս փաշա քննական պտոյտով գնաց Ինէպօլու: Գոզվայի կուսակալ Մահմուտ Շէվքէթ փաշա կ'գտնուի Պըրանէ:

ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ.—Ֆլորինայի չրջակայքը օսմ. զօրաց կողմէ նուաճուեցաւ վեց հոգիէ բաղկացեալ պուլկար աւազակախումբ մը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ և Սերպիոյ միջեւ կընքուելիք առեւտրական պայմանագրին համար սերպ կառավարութեան կողմէ պատուիրակ կարգուած էին դեսպան Մ. Սիմիչ, ելմտական պաշտօնատան թղթակցութեանց դիւանի պետ Մ. Սավա Դուքիչ և մաքսային պաշտօնատար Մ. Տուչան Բօսիմովիչ: Այս վերջին երկուքն երէկ Պոլիս ժամանեցին և իջեւանեցան սերպ դեսպանատունը:

ՏԱՔԸ.— Երէկ մայրաքաղաքիս մէջ ջերմաչափը 27⁰ աստիճան ցոյց կուտար շուքի մէջ, իսկ արեւու մէջ 38⁰:—Սելանիկէ կ'գրեն թէ անհանդուրժելի տաք կը տիրէ քաղաքին մէջ:

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ.— Երէկ ժամը 11½ին, երբ կառաքարշ չոգենաւն Սկիւտարէ Սիրքեճի կուգար, առագաստանաւու մը ընդհարելով կտոր կտոր ըրաւ զայն:

ԽԱՇԽԱՇ ՓԱԽՑՆՈՂՆԵՐԸ.—Անցեալները կռիւ մը տեղի ունեցեր է Գահիրէի Ֆրէբնարաւ վարժարանին փողոցին մէջ, ոստիկաններու և խաշխաշ փախցնողներու միջեւ: Այս փողոցը չատ նեղ է, և խաշխաշ փախցնողներն իրենց համար յարմար որջ մը նկատած էին զայն: Ոստիկանութիւնը զայս իմանալով, ամէն միջոց ձեռք առած էր յանցաւորները ձերբակալելու համար, և յաճախ դէտեր կ'պատէին փողոցին մէջ: Անցեալներն երբ այսպէս խաշխաշ փախցնողներ կ'տեսնուին, նոյն փողոցին մէջ դարանակալ սպասող ոստիկաններու կողմէ կ'ազդարարուի իրենց որ կանգ առնեն: Խաշխաշ փախցնողներն առանց ականջ կախելու եղած ազդարարութեան, կ'չարունակէին իրենց ճամբան: Ասոր վրայ, ոստիկանք կ'տարպուին օդին մէջ հրազէն պարպել, զանոնք կեցնելու համար. արձակուած գնդակներէն պատահաբար երեք հոգի կ'վիրաւորուին, և թաղեցիք հրազէնի ձայներէն սարսափահար, խուճապով կ'փախչին իրենց տուներէն, բայց հեծեալ ոստիկաններ կարգապահութիւնն հաստատելու համար դէպքին վայրը կ'փութան, կ'յաջողին ապահովցնել զանոնք և իրենց տեղերը դարձնել:

ԲՐԷՏԻ ԼԻՈՆԷԻ Ղալաթիոյ, Բերայի և Պոլսոյ մասնաճիւղերը փակ պիտի մնան յառաջիկայ Բշ., Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ:

ՀԱՃԻ ՇԱՀԻՆ

Հայ վաճառական դասուն ազնիւ պաշտօնէից և մեծայարգ դասատուաց համար բացառութիւն մ'ըլլալով, Հաճի Շահին յանձնարարուած հանդերձեղինաց վաճառատունն […]: 30% կանխիկ և մնացորդն 3 ամսէն և կամ չաբաթական 20 ղրշ. վճարմամբ' […]: Հաճի Շահին վաճառատան բուն տէրը, Արտակ Մօսիկեան, իր վաճառատունն փոխադրած է Կ. Պոլիս, Մահմուտ Փաշայի փուռին դէմ, Մեծ Եալըզլը խան, վարի յարկը թիւ 16: Ընտիր կերպասներ և առաջնակարգ գործուածութիւն: 20—12

ՔՐՈՆԻԿ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ս. Պատրիարք Հայրն գիր մ'ուղղելով Աղեքսանդրիոյ Թաղ. Խորհուրդին կ'հաղորդէ Կրօն. Ժողովոյ այն որոշումը թէ Դաղատիոյ Տ. Մեսրոպ քհն. պաշտօնավարէ տեղւոյն եկեղեցիին մէջ մինչեւ որ նորընտիր Առաջնորդը գալով կարգադրութիւն մ'ընէ այս մասին:

—Կրօն. Ժողովը կրկին քահանայագործելու արտօնութիւն տուաւ Երզնկայի Տ. Մեսրոպ քհն. Թորոսեանին որ երկամեայ փիլոնազրկութեան դատապարտուած էր և տեղացիք ներում խնդրած էին:

—Սպերէն կ'գրեն մեզ.—«Երբ Կորիւն Վրդ. Սպեր եկաւ, Ս. Յովհաննու վանքին հասոյթները կարգաւորելով, հոն գիշերօթիկ վարժարան մը բանալու ծրագիրն ունէր. Տ. Զաւէն Ծ. Վ. աջակցութիւն խոստացած էր իրեն. 35 աշակերտ պիտի դրուէր վանքն եւ երկու ուսուցիչ պաշտօնի պիտի կոչուէին: Վանքը տրամադրելի սենեակներ ունի վարժարանի չէնքին. տարեկան հաց, կաթ, պանիր և իւղ պիտի հայթայթէր. միսի համար իսկ քիչ բան կը կարօտի չուկայէն. 35 տղոց հինգը պիտի առնուէր Կիսկիմի Վիճակէն, որ վանքին պիտի վճարէ 25 ոսկի տարեկան. Սպերցին պաշտօնաւ պիտի տար 50 ոսկի. Սպերէն 30 աշակերտներու չըը 60 ոսկի պիտի վճարէին տարեկան ուսման համար. Առաջնորդարանի զանազան հասոյթներ ենթադրուած 15 ոսկի. ուխտաւորներէ և տօնավաճառը ժամանակ գոյացած հասոյթ (մեծ մասը Կիսկիմէն) 25 ոսկի. հանդամուռ 175 ոսկի պիտի ստանար վանքն իր երկրագործութենէն, անասուն, իր դուարէն գոյացած հասոյթներէն դուրս, և պիտի վճարէր 36 ոսկի ուսուցիչներուն, 60 ոսկի Առաջնորդարանի անուան, ու մնացորդ գումարով պիտի հայթայթէր այն պիտոյքը զոր վանքն իր մէջէն չէր կրնար հայթայթել: Մնոյք, 27 աշակերտաց համար տարեկան 20 ոսկի թոշակ պիտի յատկացնէին, հագուստ եւ անկողինն իրենք տալով: Սպերի առաջնորդին համար կրթական գործէն զատ մեծ զբաղմունք մը չկայ. հետեւաբար, Կորիւն Վրդ. իբրեւ միաբան Ս. Կարապետի, չատ լաւ կ'յաջողցնէր պատրաստուած ծրագիրը, սակայն ոչինչ ըրաւ:»

—Բերդցի Արուսեակ անուն օրիորդի մը Յունաց Պատրիարքարան դիմելով փափաք յայտնած է Օրթոտոքս եկեղեցին ընդունելու, յոյն կառավանի մը հետ ամուսնանալու համար:

—Գալֆայեան որբանոցի ներքին բարեկարգութեան խնդրոյն վրայ խորհրդակցելու համար Տիկնանց Խնամակալութիւնը վաղը նիստ պիտի գումարէ: Քրիստոնէական մայրապետ այս առթիւ տեսակցեցաւ երէկ Ս. Պատրիարք Հօր հետ:

—Պատրիարքարանի Ա. գործակատար Արիս էֆ. Ֆէնեճեան ի դիմաց Ս. Պատրիարք Հօր' այցելեց երէկ Ոստիկանական նախարարութեան օգնական Վեհմ. Բաղըպ պէյի, և չնորհաւորեց նոր պաշտօնը:

— Ս. Պատրիարք Հայրը չնորհաւորական գիր մ'ուղղեց Վեհմ. Սիւաք Ֆէրիտ պէյի, Տպագրական Տեսչութեան օգնական անուանուելուն առթիւ:

—Մանօթ ուսուցիչ Պետրոս էֆ. Խաչկոնց իր պատրաստած կրօնագիտութեան դասագիրքը վաւերացուելու համար Ս. Պատրիարք Հօր ղրկած էր. Ն. Սրբազնութիւնը Բերայի աւագերէց Տ. Մկրտիչ Ա. քհ.ի քննութեան յանձնեց:

—Պէօյիւքտէրէի հրկիզեալ փուռին չինութեան և եկեղեցւոյ ու վարժարանի պէտքերուն համար հանգանակութիւն կատարելու արտօնութիւն խնդրած է Պատրիարքարանէ տեղւոյն Թաղ. Խորհուրդը:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

ՆԱՍԻՕՆԱԼԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ՎԻԴԴԷԻ

ՉԱՐԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆ ԱՌ Մ. ՎԻԴԴԷ

ՁՐՕՅՑ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԽԶՄԱՆ

ԲՈՐԴՍՄՈՒԹ, Օգոստ. 22.—Վիդդէ հետեւեալ յայտարարութիւնններն ըրաւ Ռիւդէրի թղթակցին.—«Ո՛ և է նոր հրահանգ չստացայ Բեդերսպուրկէ: Կրնամ բացարձակապէս հերքել այն զրոյցը թէ նախագահ Մր. Րուզվէլդ առաջարկած է որ Իրաւարար Ատեան մը յանձնուին վիճելի յօդուածներու քննութիւնը: Խաղաղասիրական վախճանի մը հասնելու համար բրած մեր բոլոր ջանքերուն հակառակ, […]»

ԲՈՐԴՍՄՈՒԹ, 22.—(Պաշտօնական).— Զարը Մ. Վիդդէի ղրկեց սպարապետ Լինէվիչի այն հեռագիրները, որոցմով մանչուրիական ռուս բանակին վերին հրամատարը պատերազմի չարունակումը կ'խնդրէ:

ԹՕՔԻՕ, 22.—Ճարոնական լրագիրները կ'յայտարարեն թէ հաշտութեան համար ամենաէական պայմաններ են Սախալինի գրաւումն և պատերազմական տուգանքի խնդիրը, և Ճարոն երբեք չպիտի հրաժարի իր այս պահանջումներէն:

ԲԱՐԻԶ, 22.— Սակարանի փակման ժամանակ գիներն իջած էին: Զրոյց կայ թէ հաշտութեան բանակցութիւնները խզուեր են:

ԼՈՆՏՈՆ, 21.—Թօքիոյէ կ'հեռագրուի Տէյլի Թելէկրաֆի թէ Ճարոնցիք յառաջ խաղալով Քորէայի հիւսիսակողմէն, դէպի աւելի հիւսիս մղեցին Ռուսները, որք թողուցին իրենց դիրքերը, և Դումէնէ աւելի դէպ հարաւ քաշուեցան:

ՆԻՒ ԵՕՐՔ, 22.— Նախագահ Րուզվէլդ կ'հերքէ այն զրոյցը թէ իրաւարարութիւն առաջարկած ըլլայ:

ԼՈՆՏՈՆ, 22.— Թայմզի Բորդսմութի թղթակիցը կ'հեռագրէ թէ ճարոնական պատուիրակութեան անդամներէն մէկն յայտարարեց իրեն որ հաշտութեան ժողովին յառաջիկայ նիստն անկնկալ մը պիտի ըլլայ, զի Ճարոնցիք բոլորովին նոր պայմաններ պիտի ներկայացնեն:

“Կ. ՊՈԼՍՈՅ„ ԵՒ “ՖՈՒՌՆԻԷԻ„

ԲՈՐԴՍՄՈՒԹ, Օգոստ. 22. —(Հեռագիր Ռէօյթէրի).—Այսօր կէս օրէ վերջ ժամը երեքին տեղի ունենալիք նիստին մէջ Ճարոնցի և Ռուս պատուիրակներն իրարու պիտի ներկայացնեն նախորդ նիստերուն մէջ տեղի ունեցած վիճաբանութեանց համառօտութիւնը: Ինչպէս յայտնի է, Ռուսք կ'մերժեն ընդունիլ Ե., Թ. և Ժ. յօդուածները, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ.—Ե. յօդուածին համար սա առարկութիւնը կ'ընեն Ռուսք թէ Ճարոնցիք 1850էն առաջ ո' և է պահանջում չէին ըրած Սախալինի մասին: Անկէ ետք, ի վիճակի չէին իբր գաղթավայր գործածելու կղզին. ի վերջոյ, 1875ին, Ճարոնցիք ընդունեցին Ռուսիոյ գերիշխանութիւնը Սախալինի վրայ: Թ. յօդուածին գալով, Ռուսք կ'պնդեն թէ իրենց երկիրը չէ պարտուած: Ճարոն իրաւունք չունի պատերազմական տուգանք պահանջելու, քանի որ բուն իսկ ռուսական հող չէ կրցած գրաւել: Ճարոնցւոց այս պահանջումն աննօրինակ է Պատմութեան մէջ, կ'ըսեն Ռուսք: Ռուսիա երբեք պատերազմական տուգանք չէ վճարած, եւ նոյն իսկ երբ Նաբոլէոն գրաւեց Մոսկուան, Ռուսիա դարձեալ պատերազմական տուգանք չվճարեց: Ժ. յօդուածին դէմ Ռուսք կ'առարկեն թէ միջազգային օրինաց դէմ արարք մ'է Ճարոնցւոց այն պահանջումը թէ չէզոք նաւահանգիստներ ապաստանած ռուս մարտանաւերն իրենց յանձնուին: Հետեւաբար, Ռուսիա կ'մերժէ Ճարոնի այս պահանջումը, բայց պատրաստ է հաւաստիք տալու թէ բնաւ դիտում չունի սպառնալու Արեւելքի մէջ ճարոնական նաւային ույժերուն:

ԲԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ, 22.—Երէկ գումարուած ժողովի մը մէջ, երկարատեւ խորհրդակցութենէ մը վերջ, որոշուեցաւ հաշտութիւն կնքել: Այս որոշումն հաղորդուեցաւ ռուս պատուիրակներուն, որ ըստ այնմ պիտի չարժին այսօր գումարուելիք ժողովին մէջ:

ԼՈՆՏՈՆ, 22.—Ռուսիոյ մէջ մեծ յուզում պատճառեց այն լուրը թէ Ճարոն նաւաբաժին մը պիտի ղրկէ եւրոպական ջուրերը: Ռուսիա հաշտութիւն պիտի կնքէ այս նաւաբաժնին Եւրոպա հասնելէն առաջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՎԻԷՆՆԱ, Օգոստ. 22.—Միջազգային նախագահութեան ներքեւ ժողով գումարուեցաւ ի Թօքիօ, և կարեւոր որոշումներ տրուած ի նպաստ հաշտութեան, որ մինչեւ ութն օր պիտի կնքուի:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂՏՆԻՔ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ, ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵՐԿԱՅՆԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ

Բրօֆ. Լէյնըրտ:—Թարգմանեց անգլիերէնէ Սամուէլ Գ. Վարժապետեան:— Կ. Պոլիս: Տպագրութիւն Ե. Մատթէոսեան, 1905

Հետաքրքրաշարժ, հրապուրիչ, զբօսալի և ամէն սեռի ու հասակի յոյժ պիտանի գրքոյկ մը, 248 երեսներէ բաղկացեալ: Թղթակազմին գինն է 8 դահ., լաթակազմին' 10 դահ.: 10էն աւելի գնողներու 15 առ հարիւր և 50էն աւելի գնողներու 20 առ հարիւր զեղչ: Կեդրոնատեղի' Մատթէոսեան տպարանն և Պալենց գրատունը: 8—2

ԻՒՆԻՕՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ԲԱՐԻԶ 1828—1829

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ԲԱՐԻԶ 1828—1829

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

Մինչեւ 1904ի վերջը հատուցեալ վնասք	305	Միլիոն	Ֆրանք
1904ին գանձուած ապահովագին	25	»	»
Դրամագլուխ և պահեստք	145½	»	»
Ապահովագրեալ դրամագլուխ	22½	Միլիառ	»

ԿԵՆԱՑ ՃԻՒՂ

Մինչեւ 1904ի վերջը հատուցեալ վնասք	135	Միլիոն	Ֆրանք
1904ին գանձուած ապահովագին	12	»	»
Ընթացիկ ապահովագրութիւնք	282	»	»
Դրամագլուխ և պահեստք	174½	»	»

որ ընթացիկ ապահովագրութեանց գումարին հետ կ'համեմատի 63% — ինչ որ «Իւնիօն»ի ապահովեալներուն կ'ընծայէ հաստատուն երաշխաւորութիւն մը, ՈՐՈՒՆ ՆՄԱՆԸ ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ԳՏՆԵԼ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ ԳՈՐԾՈՂ ՈՒՐԻՇ Ո ԵՒ Է ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՔՈՎ:—Արեւելքի համար […]: Նպաստաւոր պայմաններ անհամեմատ կերպով աւելի դիւրազանց քան ուրիշ ո' և է ընկերութեան պայմանները: Շահաբաժիններու տարուէ տարի անմիջական վճարում, որով «Իւնիօն»ի ապահովագրուողք ՁԵՐԾ են այն վտանգէն և յուսախաբութիւններէն որոց կ'ենթարկուին միշտ այն անձինք որ շահաբաժիններու կուտակման (accumulation des bénéfices) ՑՈՒՐԻ ՈՒ ՎՆԱՍԱԿԱՐ դրութեամբ գործող ընկերութեանց կ'ապահովագրուին:

Ընկերութեան դրամատունն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Թուրքիոյ և Արեւելքի Ընդհ. Տնօրէնութիւն
Ընդհ. Տնօրէն ՍԻՄՈՆ ՔԱՅՍԷՐԼԵԱՆ
Պետ Կենաց ճիւղին ՄԻՀՐԱՆ ՏԷՐ—ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
Սթամպուլ, Սուլթան—Համամ, Քաթըրճը Օղլու բասաժ:
Մասնաճիւղ' Ղալաթիա, Թահթաքալէ խան. Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ: 50—35

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

ՓԱԿՈՒՄ

Օսմանեան Միացեալ	Օ.Ո.	98	25½
Ամէնէն բարձր գին	»	98	35
Ամէնէն վար գին	»	98	25
Րումէլիի Երկաթուղի	ֆր.	130	—
Ամէնէն բարձր գին	»	130	37½
Ամէնէն վար գին	»	130	—
Թրամվէյ	»	78	—

ԲԱՑՈՒՄ, 10 Օգոս.

Օսմանեան Միացեալ	Օ.Ո.	98	20

» » ժամ 4էն		98	21
Րումէլիի Երկաթուղի	ֆր.	129	75
» » ժամ 4էն		129	62½
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»	18	—
Եգիպտ. Քրէտի Ֆոնսիէ Ա.	ֆր.	310	50
» » » Բ.	»	269	75
Քարափ Կ. Պոլսոյ	»	513	—
Անատօլուի երկթ. պրտթ.	»	527	—
» » բաժնթ.	Ա.Ո.	16	40
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ.	»	4	02
Թրամվէյ բաժնեթուղթ	ղրշ.	750	—
» Թունէլ	»	262	—
» պարտաթուղթ	ֆր.	488	—
Տէրքոսի ջուրի Ընկ.	»	245	—
Պոլսոյ Հեռաձայն	»	705	—
Պանք տը Սալօնիք	»	190	—
Քրետօվայ	»	78	—
Դարփանա		143	—
Քարափ Իզմիրի	»	580	—
Հելլենական 5% 1881	»	267	—
Բաժնեթուղթ Լասրիոն	»	58	50
Հելլենիկ պարտ. ... թուղթ	»	428	—
» Նոր »	» Բ.Օ.Ո.	3	98
Շիրքէթի Խայրիյէ	Օ.Ո.	32	—

ԿՈԻԼԱՆՔ

Օսմ. Միաց. 1 օրուան	Օ.Ո.	1.70	1.45
» » 8 »	»	4.25	—
Րումէլիի Երկթ.	ֆր.	1.50	—

ՕՍՄ. ՊԱՆՔԱՅԻ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ ՀՈՒՂԻՐԱԿԸ

	ՎԱՃԱՌՈՒՄ	ԳՆՈՒՄ
Լոնտոն 3 ամիս	110 22½	109 27½
» չէք	110 07½	109 27½
Բարիզ 3 ամիս	22 73¾	22 93¾
» չէք	22 83¼	22 93¾
Պերլին մարք	18 57	18 67
Վիեննա քօրոն	21 80	21 90

ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՈՑ

Անգլիական ոսկի	ղրշ.	109	31
20 ֆրանքնոց	»	87	13
20 մարքնոց	»	107	—
Բոլ Իմբէրիալ	»	91	—
Րուբլի	»	51	04
Մէճիտիէ արծաթ	»	107	38
Պեզօ	»	104	20
Նոր Մէճիտիէ	»	103	20
Րուպլ Թղթադրամ	»	8	65

Անուէ Ա. Անդրէասեան, Ղալաթիա.

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆՔ

ԼՈՆՏՈՆ, Օգոս. 22

Օսմանեան Միացեալ բաց.	Ա.Ո.	90	12
» » գոց.	»	90	—
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	13	75
Եգիպտական Միացեալ	»	105	75
Անգլ. Քոնսոլիտէ	»	90	43
Հելլենական Փոխ. 1881	»	43	—
» Մոնոբոլ	»	54	—
Պուլկար. փոխառ. 1892	»	101	—
Քրետօվայ	»	3	—
Ճափոնական 4%	»	87	75
Ռուսական		88	50
Փոխան. Բարիզի վրայ	»	25	28¾
Դրամազեղչ	»	2	½

ԲԱՐԻԶ, Օգոս. 22

Օսմանեան Միացեալ բաց.		91	30
» » գոց.		91	10
Րումէլիի Երկաթուղի	ֆր.	132	75
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	595	—
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»	412	—
Օսմ. Մաքս. նոր փոխառ. 4%	»	477	—
Ֆրանս. Ռանթ 3%	»	99	57
Քրէտի Լիոնէ	»	1121	—
Պանք տը Բարի	»	1440	—
Թունուզեան		88	60
Քրետօվայ	»	78	50
Փոխառութիւն Դամասկոս 1894	»	488	—
Սպանիական արտաքին	»	91	35
Իտալական Ռանթ	»	105	25
Չէք Լոնտոնի վրայ	»	25	165
Դրամազեղչ Ֆրանս. Պանքայի		3	

ՊԵՐԼԻՆ, Օգոս. 22

Օսմ. Միացեալ		89	80
Զինուորական փոխառութիւն 1903		87	75
Անատօլուի Երկ. պարտաթ.	մարք	103	30
» » բաժնեթ. 60%	»	121	—
Ռուսական 4%	»	88	90
Րումէլիի Երկաթուղի	»	134	—
Փոխ. Լոնտոնի վրայ 3 ամս.	»	20	340
Դրամազեղչ		3	

ՎԻԷՆՆԱ, Օգոս. 22

Փոխան. Բարիզի վրայ	քօրոն	95	37
» Լոնտոնի վրայ	»	239	90
Րումէլիի Երկաթուղի	»	141	50
Օսմ. Ռէժի	»	381	—
Դրամազեղչ		3	—

ՀԻՒԵԼԻ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐԹՀ ԲՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԵՐՔԸՆԹԱՅԼ

Դրամագլուխ Անգլ. Ոսկի 3,000,000 Պահեստի Դրամ 17,161,298

Հասոյթ 1904 Տարւոյ 3,688,929

ՆՈՐԹՀԸՐՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ

Դրամագլուխ Անգլ. Ոսկի 3,000,000 Պահեստի Դրամ 6,673,032

Հասոյթ 1904 Տարւոյ 1,500,600

Ընկերութիւնքս իրենց ունեցած հսկայ դրամագլուխ, առատ պահեստի գումար ու երկամեաներով ապահովուած բացարձակ վստահութիւն կ՚ընծայեն և իրենց միացեալ Կ. Պոլսոյ Ընդհ. Գործակալութեան միջոցաւ կ՚ապահովեն հրդեհի դէմ ամենաշահաւոր պայմաններով, խիստ դիւրամատչելի գնով եւ պայմաններով, թէ՛ մայրաքաղաքիս եւ թէ գաւառներու մէջ։

ՎՆԱՍՈՒՑ ՎՃԱՐՄՈՒՆՔ ԱՄԵՆԱՅՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԱՆՑ ՁԵՌՆՈՐԷՆ ԿԿԱՏԱՐՈՒԻՆ, որոյ ապացոյց մինչև այժմ միայն հրդեհի վնասուց համար վճարուած գումարը 44,000,000 անգլ. Ոսկին կ՚անցնի։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ՄԱՐԻԹԱՅՄ»

Դրամագլուխ Անգլ. Ոսկի 500,000 Պահեստի Դրամ Անգլ. Ոսկի 180,000

Ընկերութիւնը չոգենաւուց և առագաստանաւուց մէջ բեռցուած ապրանքներն ու դրամաթղթերն, ինչպէս նաև ամենաւրեք թղթատարով ուղարկուած ինչքերը խիստ չափաւոր և օգտակար պայմաններով կ՚ապահովագրէ։

Ցարգոյ հասարակութիւնն կ՚հրաւիրուի իրենց անձնական շահուց պաշտպանութեան համար դիմել առ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԳԱՌՆԻԿ Յ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Ղալաթիա, Մէհմէտ Ալի Փաշա Խան։ 50—25

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՍ ԵՒ ԳԱՒԱՌԱՑԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱԶԴԵՑԻԿ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

ԽԱԶԻՆԷԻ ԽԱՍՍԱՐ ՇԱՀԱՆԷ

Խազինէի Խասսար Շահանէ երզագ անպարը իչին պիր օէնէ քեամիլէ իչինտէ լաղալոմը օլան ֆուրնիէ վէ կոտա վէ տըրոյէ էքմէրա ճէնօր ըսբարժալէթ մոմընըն մանը հալ րուքմինին 8 ինճի բաղար իրթէսի կիւնի ինալէի էվվէլիէսի ինրա զըլընաճաղընտան չէքիլինը միւթէֆէրրիալը անճամագ վէ միւնազատալա տախիլ օլմագ իւթէյէնլէրին ալէլ ուսուլ թէէմինանը տաթէսինի վէ եա միւթէպէր քէֆալէթնամէյի միւթաահըպէն ռէսմը մէզքիւրտէ նիհայէթ սաաթ տոգուզա գատար Խազինէի ճէլիլէի միւշարիլէյհայա կէլմէլէրի։

5 աղուստոս 321 3—3

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ԿԱԹԸ

Մայրական կաթն ալ գտնուեցաւ վերջապէս։ Ֆրանսական Ռուսօ տ՚Էրմի (Ս և Օ) Ընկերութիւնը, Թոֆոբէն և Նորմանտիոյ

ամենապատուական կաթէն տղոց համար ընտիր սընունդ մը պատրաստած է ՖԱՐԻՆ ԼԱՔԹԷ ՖՐԱՆՍԷ անուամբ, որ մօր կաթին տեղը կ՚բռնէ բացարձակապէս։ ՖԱՐԻՆ ԼԱՔԹԷ ՖՐԱՆՍԷՆ խիստ անուշահամ է, մեծ ախորժով կ՚ուտեն պէպէքներն և քանի՛ ուտեն՝ ա՛յնչափ կ՚գիրնան ու կ՚ուժովնան։ Նորմանտական կաթին Ջուիցերիականէն գերազանցապէս ընտիր ու ննդարար ըլլալն հանրածանօթ իրողութիւն մըն է։ Տղոց ու կիներու հիւանդութեան մասնագէտ բժիշկներ պէպէքներուն իբր սնունդ միմիայն Ֆարէն Լաքթէ Ֆրանսէն կ՚յանձնարարեն որ խիստ դիւրամարս է, տղոց ստամոքսը չի խանգարեր, փորհարութիւն չի պատճառեր, ամենայ ակռայ հանելն ու ոտքի ելլելը կը դիւրացնէ ու կ՚փութացնէ և զանոնք կը պաշտպանէ տղոց յատուկ ամէն կարգի հիւանդութեանց դէմ։ Անոնք որ իրենց սրտի հատորներուն առողջութեանը կը ցանկան և կ՚փափաքին ապագային հուժկու, առողջ և կորովի տեսնել իրենց զաւակները, անհրաժեշտ է որ անոնի նմանութենէ չխաբուին ու իրենց զաւակներուն իբր սնունդ փնտռեն միայն և միայն ՖԱՐԷՆ ԼԱՔԹԷ ՖՐԱՆՍԷՆ և տուփերուն վրայ ալ այս մարգան։ Կ՚ծախուի ամէն մեծ նպարավաճառներու, դեղագործներու և դեղավաճառներու քով։ Մեծ յանձնարարութիւններու համար դիմել Կ. Պոլիս, Պլ. Է. ՏԱՆՆԻՒ։ 36

ՑԱՒԱԹԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆԻ Կը քաշողներուն կ՚յիշեցնենք թէ ՀԱՅՑԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ համար նոյն ազդ. համբուն բոլոր անհրաժեշտ է։ Ասոր գին ալ, մի հատոյն ԱՆՓՈՓՈԽ ԿՄՆԱՅ։

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒՆ ԱԶՔԸ ԼՈՅՍ

ԴԵՂԵՐՆ ԱԽՈՐԺԱՀԱՄ ԿԱԶԵՕԶԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Բարիզի Լը Բէրտրիէլ (Le Perdriel) գործարանը կազէօզի վերածած է բազմաթիւ դեղեր, որոնք հանրածանօթ են էֆֆէրվէսան (effervescent) փրփրացող, եռացող անուամբ։ Այս էֆֆէրվէսան դեղերը կազէօզի նման կ՚եռան, կ՚փրփրին ջուրին մէջ և կատարելապէս կ՚հալին զորս հիւանդները կ՚խմեն իբր օշարակ, առանց զզուանք կամ լեղի համ զգալու։ ԷՖՖԷՐՎԷՍԱՆ դրութեամբ դեղերն իրենց բնական ազդեցութիւնը լիովին կ՚պահեն եւ չուտով կ՚ազդեն հիւանդին վրայ։ Լը Բէտրիէլի կազէօզի (էֆֆէրվէսան) վերածուած բազմաթիւ դեղերուն գլխաւորներն հետեւեալներն են.

Աւազի, քարի և լեարդի (գարաճիկէրի) հիւանդութեանց և ալպիւմինի համար։ (Պնէտոմպ տը Լիթին)

Կաթուածի, հինգած յօդացաւի (ռոմաթիզմա) և այս կարգի հիւանդութեանց համար։ (Բօսոմպ տը Լիթին)

Ցօդախտի և ոսկրներու, գլխու ցաւերուն և ռոմաթիզմներուն համար։ (Սալիսիլոպ տը Լիթին)

Ամէն կարգի ջղային հիւանդութեանց տկարութեան և դժուարամիզութեան համար։ (Կլիսերօֆօսֆ տը Լիթին)

Հինցած տենդի, ջերմի (սըթմա) և կէս գլխու ցաւի համար։ (Անթիբէլին էֆֆէրվէսան)

Լը Բէրտրիէլի էֆֆէրվէսան դեղերը Վիշիի, Բոնթրէքսէվիլի և Վիթէլի հանքային ջուրերուն տեղը կ՚բռնեն կատարելապէս և ասոնցմէ շատ աւելի ազդու, ախորժահամ և մարսեցուցիչ են։

Լը Բէրտրիէլի էֆֆէրվէսան դեղերը կը ծախուին ամէն մեծ դեղարաններու եւ մթերանոցներու մէջ։ 50—9

Cognac Grec — Camba d'Athènes

ՀԻՆ ՔՕՆԵԱՔ ԳԻՆԻԻ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ

ՀԵԼԼԷՆ ԿՌԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Շիշին վրայ պահանջել Հելլէն ելմտական պաշտօնատան պաշտօնական պանտառոլը։ 50—14

ՀԱՅՏՐՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԹԵՐԱ ՄԵԾ—ՓՈՂՈՑ Nº 479

Հասած են ամառուան տաքերուն յատուկ բարակ պզտոէ մուսլին, պաթիսդ, տօք, բէզէ, չըլլազզեսացու և պլուզցու։

Մուսլին, ևարտան $2\frac{1}{2}$ — 12 Ղրուշ

Բէզէ, ևարտան 6 — 12 »

Հովանոց 18 — 216 »

Ասկից զատ հասած են նաև ծովու բաղնիքի յատուկ սրբիչ, պսւրնուզ, ևլն։ Կան նաեւ միջատարգել թիւլեր, քթան ծածկոյթներ, և ամէն տեսակ ապրանքներ դիմացկուն և աժան։

Մանաճիրզ Ղալաթիա, Վոյվոտա, Թիւ 87, ուր կ՚ծախուին պատրաստ և չափի վրայ չապիկներ, ղէֆիրէ ու քթանէ այլ և այլ տեսակ ապրանքներ։ 16—5

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԵԱԼ

1892 ՕԳՈՍ. 2/14 ԵՒ 1310 ՍԷՖԷՐ 20 ԹՈՒԱԿԻՐ ՖԷՐՄԱՆՈՎ

Դիմել Ընկերութեան կեդր. գրասենեակը, Ղալաթիա, Նալըլ խան, Հէզարէն փողոց, Թիւ 14, և կամ հետեւեալ հասցէներուն. —

Մանաճիրզ Օսմ. Կայս. Պանքայի, Մեծ Ձամբի հրապարակ.

Պոլիս ՄՄ. Ի. Սատօք և Ռոտրիք, Ճէյլու իւլ Իսլամ խան, Պահճէ գաբու Թիւ 10

Ցարութիւն էֆ. Բէյլէճեան, Այ Ստեփանօ

Մագրգիւղ, Մ. Ա. Անժելիտէս, կայարանի հրապարակ.

Գատը գիւղ, Քեամիլ էֆ., չուկայի հրապարակ.

Գատըգիւղ, Մ. Ա. Անդրէա, Մոտա ճամբէսի.

Պոլիս.— Միհիր Պէյ. Սուլթան Համամ, Թէրզագըր խան, Թիւ 8, Ա. յարկ և 9 Ս. Աղամեան, Ղալաթիա, Ինտյէթ խան Ա. Ետեղիկեա, Էրէնքէօյ.

Ապար պէյ, Վէզնէճիլէր.

Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.

Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրժանց, Թիւ 12, Թիւնէլ խան.

Ղալաթիա, Մ. Եղիէն Բրէմէզի, Թէվէքքէլ խան

Բերա, Մանաճիրզ Օսմ. Կայս. Պանքայի, Մեծ Փողոց.

Շիշլի, Մ. Է. Ռոսսի,

Պէօյիւքտէրէ ճատտէսի. Թիւ 137.

Մեծ Կղզի, Րէտալ էֆ.

Բ. Սոմմարիպա, Բէնտիք

Ժօֆրիլիարիտիս, Ղալաթիա Պորտային դէմ. Ս. Այմէլօղլու, Պոլիս.

Իհսան պէյ, Քիւչիւք Իսմայիլ փաշա խան.

Գործակալութիւնք Օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։ 100—45

ՍԻՆԿԷՐ

ՀԱՑԹԱՑԹԻՉ ԿԱՑՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ

THE SINGER MANUFACTURING Cº

Սինկէրի կարի մեքենաները զատ անգլ. պարգևներ շնորհուած ըլլալով, իրենց ամենակատարելութեամբ մրցման դուրս են, ու ամէն մեքենայ կ՚աշխատին ամէն կարգի գործեր, և բոլոր կինուոյութենոր, դերձակներու ու փոքր կառավարներ ազգ Սինկէրի մեքենաներն ալ գործածեն։ Սինկէրի Ընկերութեան գործ 400է աւելի պատուաւոր վկայականներ ու յատուկ մրցանակ ձեռք բերած է բոլոր ցուցահանդէսներէն մէջ։

Մասնաճիւղեր ունի զանազան քաղաքներու մէջ։

Պոլսոյ դրասենեակներն են.

Բերա } Մեծ Փողոց Տէօ-Մարքէ քով, Թիւ 343 և 343 Թիւ

Ղալաթիա } Մինչէր խան, Թիւնէլի խան. } Քարաքէօյ Պոլսոյ գործատուն

Թոփանէ } Սուլթան Համամ Թիւ 2. } Սուլթան Պաղաճէ Իրաստէյի մօտ, Թիւ 12.

Մէհմէտ, Քարյէ Պոյու, Թիւ 130.

Կ՚պահեն իրենց ներկայացուցիչ կամ գործակալ ունենալ։ Ընկերութեան գլխաւոր կեդրոնական փոխանորդ Բերա, Սիրաճ խան, Թիւ 343 և 343 էրէն, Մեծ Փողոց Պէյի առուն։ 50—44

ՋՂԱՅԻՆ ԷՔ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ, ՊԻՏԻ ԲԺՇԿՈՒԻՔ

Ամէնէն չնչին պատճառով շատ անգամ ջղային հիւանդութեան կ՚ենթարկուի մարդ և եթէ կարեւորութիւն չտալով անփոյթ գտնուի իր զինք գարմանել ալու, հիւանդութիւն աստիճանաբար կ՚յառաջանայ և մինչեւ իսկ աղաղակ զաւակներուն կ՚փոխանցուի։ Լուսնոտները, կոթուածահարներն և ուրիշ ջղային հիւանդութենէ տառապողներ, կամ այն է որ իրենց ծնողացմէ ժառանգած են սոսկալի հիւանդութիւնն և կամ հիւանդութեան նոր սկսած ատեն կարեւորութիւն չտալով անոր, իրենց աչքերուն դժբախտ վիճակին հասած են։ Ջղային հիւանդութեանց ամէն տեսակն ալ շուտով կ՚բժշկուի, եթէ հիւանդը կանոնաւորապէս գործածէ ՎԱԼԷՐԻԱՆԱԹ ՏԱՄՕՆԵԱՔ ՏԸ ԲԻՒՐԼՕ անուն աշխարհահռչակ դեղը։

Այս դեղ տեղիքներէս կ՚հանդարտեցնէ ջիղերն և ջղային հիւանդութեանց ամէն տեսակն արագ և վերջ նականապէս կ՚բժշկէ։ Անքնութիւնը, քնայրջիկութիւնը, կէս գլխու ցաւը, տղայոցը ծուլութիւնը, խեղդուքները, բռնադիտաւորութիւնը, ջանակը, գըրտութիւնը, ջղային հազը, սրտաբաբախումը, մարսերքը, ցրտածուլոկանոնը սովորական անկանոնութիւնը, դժուարաշնչութիւնն ու ջղային հիւանդութեանց ամէն տեսակը կ՚բժշկուին ՎԱԼԷՐԻԱՆԱԹ ՏԱՄՕՆԵԱՔ ՏԸ ԲԻՒՐԼՕ գործածելով։ Կեցծերէն զգուշանալու։ Կ՚ծախուի ամէն մեծ դեղարաններու և դեղի մթերանոցներու մէջ։ 50—31

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՁԷԹԻ ԵՒ ՕՃԱՌԻ

Տ. ԲԱՐԱՍՔԷՎԱՅԻՏԷՍ

Բէօյիւք Միլլէթ խան, Թիւ 60

Անխարդախ ձէթ և օճառ գնել փափաքողները, պէտք է այս վաճառատունը դիմեն։ Յիշեալ վաճառատունն արտադրող կեդրոններուն հետ ուղղակի յարաբերութիւն ունենալով, յանձնարարութիւններ կ՚ստանձնէ ուզուած քանակութեամբ ձէթի և օճառի համար, որոց ամէնէն ընտիր տեսակէն ըլլալը կ՚հաստատէ։

Ապրանքներուն բնակարան յանձնումը վաճառատան կողմէ կ՚կատարուի ձրիաբար՝ 150 ղահեկանէ վեր գնումներ ընողներուն։ Այն ապրանքները, որոցմէ գոհ չեն մնար գնողները, ետ կ՚առնուին փոխարժէքը վճարուելով։

Գիները վերինական են և անփոփոխ

Առաջնակարգ ձէթ Այվալըքի Օխան 7

Էտրէմիտ և Միտիլլիի ձէթ » 6

Օճառ Կիրիտի » $3\frac{3}{4}$

Այվալըգ և Միտիլլիի օճառ » $3\frac{1}{2}$

Միտիլլի Բ. տեսակ օճառ » $3\frac{1}{4}$

Մասնաւոր զեղչ եկեղեցիներու, դըպրոցներու, հիւանդանոցներու և ուրիշ մարդասիրական հաստատութեանց համար եղած գնումներուն։

Մանրածախ.—Հարիւր ոսկիի վարձատրութիւն մը պիտի տրուի այն անձին, որ հաստատէ թէ այս վաճառատան կողմէ ծախուած ապրանքներուն մէջ օտար եւ վնասակար նիւթեր կ՚գտնուին։ 13

ՊԱՅՄԱՆՔ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ	6	Մէճ.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ »	3	»
ԵՌԱՄՍԵԱՅ »	$1\frac{1}{2}$	»
ՏԱՐԵԿԱՆ » ՀԱՍՏ ԹՈՒՂԹԻ ՎՐԱՅ	7	»
ՔԱՌՈՐԴ ԳՆՈՂՆԵՐՈՒՆ	20	Փր.
ԱՄՍԱԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ՔՍՈՒԹ—ԼՕՔԱԼՈՎ	13	Ղշ.
ՏԱՐԵԿԱՆ » »	7	Մէճ.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ	26	Ֆր.
» ՎԵՑԱՄՍ. 13. ԵՌԱՄՍ.	7	»
» ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՏ ԹՈՒՂԹՈՎ	40	»

և ամենուրեք Բոլորովին

Օսմ. մէրճ 108 ղրշ.— Անգլ. մէրճ 119 ղրշ.—20 ֆր.նոցի $94\frac{1}{2}$ ղրշ.են

Եւ Բրիտիշ 55 ղրշ.են փոյն կ՚ըլլան ստոյգինք Նոյն պայմանով Կ. Պոլսոյ և Գաւառի համար

ԱՆԽՏԻՐ։ ՄԻՇՏ ԿԱՆԽԻԿ

Նամակի փուլ կ՚ընդունինք՝ 20 հատ 1 ղրշ.նոց թօսդայի փուլը 20 ղրշ.ի հաշիւով, և մի միայն ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՈՎ։

Հասցէի փոփոխման համար անհրաժեշտ է ղրկել երկու ղրշ., նամակի փուլով։

Բօսդայի ծախքը մեր վրայ է, Բօսդ—Լօքալէն զատ։ Իսկ դրամին առաքման ծախքն և ամէնյ տարբերութիւնն բաժանորդին վրայ են։

Ձէքերուն և Թօխ՚՚ գրերուն վրայ, պէտք է որ առաքողն ինք փակցնէ այդ հրատարակման 20 փարայի օրինական դրոշմը։ Ապա թէ ոչ՝ երեք թերթ պակաս կ՚ղրկուի։

Նմանապէս, մայրաքաղաքէն կամ գաւառէն ղրկուած Ազդերը պէտք է դրոշմուած ըլլան ըստ օրինի։ Ապա թէ ոչ չեն տպուիր։ Եկեղեցական ու բարեգործական Մանուցումները ձրի են դրօշմէ ազատ։

Պոլսոյ և գաւառի մէջ, ա՛յն վճարումները միայն վաւերական են որք կ՚ըլլան ի փոխարէն Տպարանին պաշտօնական ընդունակ Տնօրէնէն՝ ստորագրուած, ու կընքուած Լրագրին անփական կնիքով։

Պակաս Թերթ կ՚ղրկուի ամէն անոնց որ վերջագրեալէն առաքեր պէտք հաշուած ըլլան իրենց ղրկած դրամները։

Բաժանորդ գրուելու և դրամը ղրկելու ամէնէն դիւրին կերպն է՝ մանդա—բօսդ մը առնել, որուն բոլոր ծախքն է 20 փարա մինչև 100 ղրշ.։ Նամակ ղրկելու պէտք չկայ։ Բաւ է մանտա—բօսդին կտրոնին ետեւն նշանակել բաժանորդին անունը, հասցէն, թուականն ու գումարը։ Դրամը մեզ կը հասնի, և թերթը կ՚ղրկուի, անվրէպ։

Ազատ կ՚յանձնարարութիւնք ՁԵՆ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԻՐ։ Ձեռագրուած բաժանորդներ թերթէր ՕՐՆ ՕՐԻՆ կ՚գտնէին, ծանօթ թէ անծանօթ, ազէ՛ ալ պատականին։

Գաւառացի բաժանորդները լաւ կ՚ընեն ուրիշին եթէ կանխաւ հասցնեն բաժնեգինը, կամ Կ. Պոլսոյ մէջ մէկը ցոյց տան որուն դիմուի պայմանաժամին։

Գործակալք պատասխանատու են իրենց ներկայացուցած բաժանորդներուն համար։ Ծարվով դարձուցինեք չէն սատած թերթին առաքումը, բանած պայմանաժամէն իրենց մէ կ՚պահանջուի։

Հին թիւեր ասպարականքով չեն ծախուիր։

Ձեռագրուած հետագրութիւններն ետ չեն տրուիր։

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ճամբորդ և ապրանք փոխադրող շոգենաւեր

Ա. կարգ	Բ. կարգ
Սէտի	Նայդօքրիս
Մինիս	Եմէյօս
Րափինա	Պուզիրիս
Թէյպըր	Մօէրիս
Նարգոն	Ֆայէլ
Նավարին	Ֆարոս
	Թիպս

Առաջին կարգի շոգենաւերը շատ հանգստաւէտ են. նաւուն մէջտեղն ընդարձակ սենեակներ ունին, ելեկտրականութեամբ կ՚լուսաւորուին և կին ճամբորդներու համար տեսչուհի ունին։

Երկրորդ կարգի շոգենաւերն ալ սահմանափակ թուով ճամբորդներ կ՚առնեն, բայց տեսչուհի չունին։

Կ. Պոլսէ Լիվըրբուլ Ա. կարգի գինն է 15 օսկի

» » Բ. » » » 11

Կ՚խնդրուի վաճառականներէն որ փոխադրութեանց և Ղալաթիոյ մաքսին համար իրենց հրահանգները տան շոգենաւին ժամանումէն 24 ժամ առաջ։

Ամերիկայի և Եւրոպայի նաւահանգիստները տանելու համար ապրանքներ կ՚ընդունուին։

Դիմել առ Ճ. Վ. Ուիթօլ և Ընկ. Գործակալք

Ուիթօլ խան, Պահճէ գափու, Պոլիս

ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ ԸՆԿ.

50—25 31 Ճէյմս Սդրիդ, Լիվըրբուլ

ՆԱՄԱԿԻ 40ՆՈՑ ԿԱՄ 20ՆՈՑ ԲՈՒԼ — և ո՛չ թէ Սէնէտի կամ Իմբօրթիլի բուլ — ղրկել կ՚խնդրուի անոնցմէ որք փոքր գումարներու համար Խմբագրութեան կ՚ուզեն առաքել բուլ ղրկել օգտագործել։ Բօսդախանէ բուլեն շատ ուրիշ բուլեր կտրելով կը ծախուին, և տարբերութիւնն տնտեսողը կ՚առաժէ ի հարկէ։

«ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»ի Տնօրէնութիւնը կ՚ծանուցանէ թէ իրեն ողղուած ֆրանքիններ, խոր՚ ըլլան թէ ելլէք, նէ խաղը եկ տալ։ Այս կամ այն ֆրանքիւն չերաստաղեակ փոխադրութիւներ ալ չէ կրնար հաշուել։ Նաև, նաեւ ներդրութիւն կ՚ինթել՝ չոր կ նամակներու ա՛ և է պատշաճ ղրկել չէք հաստ կանչ։

ԹԻՒԼ ՎԵՌՆ (38)

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊՍԱԿՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԷՆ

ԾՓՈՒՆ ԿՂԶԻՆ

ԺԲ.—ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ՝ ԲՈՄԹՕՌԻ ՄԷՋ

—Միայն թէ, գիտել տուաւ հրամատար Սիմքօէ, մերինն ըստ կամս տեղափոխուելու կարողութիւն ունի...

—Զափէն աւելի ունի այդ կարողութիւնը, պատասխանեց Բէնյինօ, քանի որ ոչ մէկ տեղ կանգ կ՚առնէ։

—Հաօ, Աննաա, Ֆաքարավա կղզիներուն առջև կանգ պիտի առնէ և դուք, պարոններ, պատեհ առիթ պիտի ունենաք այդ կղզիներն այցելելու։

Այս կղզիներուն կազմութեան եղանակին վրայ հարցման մը պատասխանելով, Էթէլ Սիմքօէ, ընդհանրապէս ընդունուած սա տեսութեան յարեցաւ. այսինքն թէ Խաղաղականի այս մասին մէջ, ընդծովեայ յատակին աստիճանաբար վեր ելած է մինչև երեսուն մեթր։ Կենդանաբոյսներն ու պոլիպոզները, ջուրին մէջ ընկղմած կատարներուն վրայ, բաւական հաստատ խարիսխ մը գտած են իրենց բուռեայ շինութիւններն հաստատելու համար։ Բիւրքիւ,այս շինութիւններն յարկ յարկ բարձրացած են ,գործիւ ալխատութեան այս մանրադիտական ջրաճճիներուն որք աւելի մեծ խորութեան մը մէջ չէին կրնար գործել։ Անոնք բարձրացած են մինչև մակերևոյթը և կազմած են այս արքիպելագոսն, որուն կղզիները կրնան զանազան դասակարգերու բաժնուիլ իրենց ձևին համաձայն, ինչպէս պատուար (դոքէտ), ծոպ (ֆրանժ), օղակաձև կղզեակ (ադոլ)—Հնդկական անունն ա՛յն մանեկաձև կղզիներուն, որք ներքին ծանծաղուտներ ունին։ Ցեղոյ ալիքներէն նետուած բեկորներ կազմած են բուսահողերը։ Հովերն ալ բերած են հունտեր, և բուսականութիւնն երևան եկած է այս բառային օղակներուն վրայ։ Կրային խաւը հագուած է խոտերով և թուփերով, ցցուած է թուփերով ու ծառերով, միջնարեւադարձային կլիմայի մը ազդեցութեան ներքև։

—Եւ ո՞վ գիտէ, ըսաւ Իվէրնէս, մարգարէական խանդավառութեամբ թափով մը, ո՞վ գիտէ թէ Խաղաղականի ջուրերուն տակ թաղուած ցամաքն օր մը նորէն երևան պիտի չգայ անոր մակերևոյթին վրայ, այս մանրադիտական անհամար անասնիկներուն կողմէ վերաշինուած։ Եւ այն ատեն այս ջուրերուն վրայ, ուր հիմակ առագաստանաւերն ու շոգենաւերը կ՚անցնին կ՚դառնան, շոգեկառքեր պիտի սուրան ճեպընթաց կառախումբերն որք հին ու նոր աշխարհներն իրարու պիտի միացնեն...

—Մարգարէացի՛ր... մարգարէացի՛ր երիտասարդ Եսայիս, պատասխանեց այս անպատկառ Բէնյինան։

Ինչպէս ըսած էր հրամատար Սիմքօէ, Ստէնտարտ—Այլընտ Սեպտ. 23ին կանգ առաւ Հաօ կղզիին առջև, որուն կրցաւ բաւական մօտենալ, ջուրերուն խորութեան պատճառաւ։ Իր մակոյկները քանի մ՚այցելուներ տարին հոն, ա՛յն անցքին մէջէն։ որ դէպի աշխարհը, նորգիլակենիներու վարագոյրի մը ետին կ՚ապաստանի։ Պէտք է հինգ մղոն տեղ երթալ, հասնելու համար այն առաջին գիւղը, որ բլուրի մը վրայ հաստատուած է։ Այս գիւղ կ՚պարունակէ միայն երկու երեք հարիւր բնակիչ, մեծ մասամբ գաղատակուրի որսորդներ, որք Թահիթիի վաճառատանց հաշուոյն կ՚գործեն։ Հոն առատ են այն բանանենիներն ու մրտենիներն որք առաջին ծառերն եղան հողի մը սըր այժմ կ՚բուսնին չաքարեղէգ, անանաս, թարօ, բրիօնիա, ծխախոտ, և մանաւանդ նարգիլակենին, որմէ քառասուն հազար հատ կ՚պարունակեն արքիպելագոսին անհուն արմաւաստանները։

Կրնանք ըսել թէ այս «նախախնամական» ծառը կ՚յաջողի գրեթէ առանց մշակութեան։ Իր ընկոյզը սովորական անունդն է բնիկներուն, զի իր անձնական զօրութեամբ կ՚գերազանցէ բանանենիի պտուղները։ Անով կ՚պարարտացնեն իրենց խոզերը, հաւեղէնները, ինչպէս նաև շուները, որոնց կողիկներն ու լարերը (ֆիլէ) մասնաւորապէս կ՚ճաշակուին բնիկներէն։ Ասկից զատ քօքօի ընկոյզը թանկագին ձէթ մը կուտայ, երբ քերթուի, խիւսի վերածուի, արևին չորցուի և ապա մամլուի։ Նաւերը այս խիւսերէն դէպի Եւրոպա, ուր գործարաններն աւելի արդիւնաւոր կերպով կ՚մզեն զանոնք։

Հաօ կղզիին բնակիչներէն պէտք չէ դատել Բօլօզու արքիպելագոսին բազմամարդութիւնը։ Բնիկներն հոն շատ քիչուոր են։ Բայց ինչպէս քառաձայն նուագախումբը կրցաւ դիտել, Աննաա կղզիին վրայ դատելու է, որուն առջև հասաւ Ստէնտարտ—Այլընտ, Սեպտ. 27ի առաւօտուն։

Աննաա կղզին իր անտառախիտ թաւուտները, որք փառաւոր տեսք մ՚ունին, կարծ հետաւորութենէ մը միայն ցոյց տուաւ։ Արքիպելագոսին մեծագոյն կղզիներէն մին է, և 18 մղոն երկայնութիւն ունի՝ 9 մղոն լայնութեան վրայ։ Ըսինք թէ 1878ին թոթոա մ՚աւերեց այս կղզին, ինչ որ պատճառ եղաւ արքիպելագոսին մայրաքաղաքը Ֆաքարավա կղզին փոխադրելու։ Ասիկա ճշմարիտ է, թէև արեւադարձային այս հզօր կլիմային ներքև կ՚կարծուէր թէ աւերումը քանի մը տարիէն պիտի դարմանուէր։ Արդարև, Աննաա առաջուան չափ ծաղկած ըլլալով, այժմ 1500 բնակիչ ունի։ Սակայն իր մրցակից Ֆաքարավայի չի հաւասարիր, սա կարևոր պատճառաւ թէ ծովուն և ծանծաղուտին միջև հաղորդակցութիւնը կրնայ կատարուիլ միայն նեղ ջրանցքով մը, ներսէն դէպի դուրս հակահոսանքներով, արդիւնք ջուրերուն բարձրացման։ Ընդհակառակն, Ֆաքարավայի մէջ, ներքին ծանծաղուտը հիւսիսէն և հարաւէն երկու լայն անցքեր ունի։ Սակայն և այնպէս, թէև քօքօի ձէթին գըլխաւոր հրապարակն այս վերջին կղզին փոխադրուած ըլլայ, Աննաա աւելի նկարչագեղ տեսք մ՚ունի, և այցելուներուն նախապատուութիւնը միշտ իրեն կը ձգէ։

Երբ Ստէնտարտ Այլընտ խարիսխ նետեց լաւագոյն պայմաններու մէջ, իսկոյն բազմաթիւ մլիխառատէրներ ցամաք փոխադրուեցան։ Սէպաստիէն Ջօրն ու իր ընկերներն առաջին այցելուներն եղան, զի այս անգամ թուլջութենկահարն ընդունած էր մասնակցիլ պտոյտին։

Նախ և առաջ գացին Թուահօրա գիւղը, ուսումնասիրելէ վերջ թէ ինչ պայմաններու մէջ կազմուած էր այս կղզին,—կազմութիւն որ հասարակաց է արքիպելագոսին բոլոր կղզիներուն։ Հօս, կրային լուանցքը (ռոֆ), կամ օղակին լայնքը, եթէ կ՚ուզէք, չորսէն հինգ մեթր է, ծովուն կողմէն յոյժ դարվար, ծանծաղուտին կողմէն դարվէր, որուն շրջագիծն իբր 100 մղոն է, ինչպէս է Ռայրոա և Ֆաքարավա կղզիներունը։ Այս օղակին վրայ խառնած են հազարաւոր նարգիլակենիներ, որք կղզիին եթէ ոչ միակ, գլխաւոր հարստութիւնը կ՚կազմեն, և որոց ոստերը կ՚պատսպարեն բնիկներուն հիւղակները։

Թուահօրա գիւղին մէջէն կ՚անցնի աւազոտ ճամբայ մը ապիտակափայլ։ Արքիպելագոսին ֆրանսական հիւպատոսն այլեւս հոն չի բնակիր, յորմէ հետէ Աննաա իր մայրաքաղաքի դերը կորսնցուցած է։ Բայց բնակարանը միշտ հոն է, համեստ շրջապատով մը պաշտպանուած։ Սակաւաթիւ պահապան զօրաց զօրանոցին վրայ, որ ծովային յենապատի մը խնամոց յանձնուած է, կ՚ծածանի եռագոյն դրօշը։

Կ՚արժէ քիչ շատ գովեստ կարդալ Թուահօրայի տուներուն։ Ասոնք աւելի հիւղակներ են, հանգստաւէտ և առողջարար անակներ, ըստ բաւականի կահաւորուած, և մեծ մասամբ հաստատուած են բուսաի չորքերու վրայ։ Բանտանեւա ծառին տերեւները հայթայթած են անոնց տանիքները։ Այս թանկագին ծառին փայտը գործածուած է դռներուն և պատուհաններուն համար։ Տեղ տեղ տանակները շրջապատուած են բանջարանոցներով, զորս բնիկին ձեռքը լեցուցած է բուսական հողով, և որոնց տեսքը ճշմարտապէս գիւթիչ է։

Մնաց որ այս բնիկները, եթէ այնքան ուշագրաւ տիպար մը չունին իրենց աւելի սև գոյնով, եթէ նուազ տրտմայայտիչ դիմագիծ մը, նուազ սիրելի նկարագիր մ՚ունին քան Մարքիզեան կղզիներուն բնակիչները, Հասարակածային Ովկիանիոյ այս բազմամարդութեան գեղեցիկ նմոյշները կ՚ընծայեն սակայն։ Ասկից զատ, խելացի և ժրաջան աշխատողներ ըլլալով, Թերևս աւելի պիտի տական Խաղաղականի բնիկներուն ողջանացող ֆիզիքական պաշտպանման։

Իրենց գլխաւոր ճարտարարուեստը, ինչպէս Ֆրասքօլէն կրցաւ հաստատել, քօքօի ձէթին շինութիւնն է։ Այս է պատճառը որ այնքան մեծաքանակ նարգիլակենիներ տնկուած են արքիպելագոսին արմաւենեաց պուրակներուն մէջ։ Այս ծառերը զիրար կ՚արտադրեն այնքան դիւրութեամբ որքան բուսային ուռերը՝ մանեկաձև կղզեակներու մակերևոյթին վրայ։ Բայց թշնամի մ՚ունին, և Բարիզցի զըւօսաշրջիկներն աղէկ ճանչցան զայն, երբ օր մը տարածուած էին ներքին լճակին աւազին վրայ, որուն կանաչագոյն ջուրերը հակապատկեր մը կ՚կազմէին շրջակայ ծովուն կապոյտին հետ։ Պահ մը, նախ իրենց ուշադրութիւնը և ապա սոսկումը գրաւեց խոտերուն մէջ ժխոր մը։

Ի՞նչ նշմարեցին... վիթխարի խեցեմորթ մը։ Իրենց առաջին շարժումն եղաւ ոտք ելնել, երկրորդն եղաւ դիտել անասունը։

—Ի՞նչ տգեղ անասուն է, գոչեց Իվէրնէս։

—Մինչև իսկ խեչափառի մը համար, պատասխանեց Ֆրասքօլէն։

Խեչափառ մը արդարև։ Այս խեչափառը բնիկներէն կ՚կոչուի պիրկօ, և մեծաքանակ կ՚գտնուի այս կղզիներուն վրայ։ Իր առջևի թաթերն երկու հզօր աքցաններ կամ մկրատներ կ՚կազմեն, որոնցմով կ՚յաջողի բանալ քօքօի ընկոյզներն որք իր նախամեծար սնունդը կ՚կազմեն։ Այս պիրկօներն արմատներուն միջև խորունկ փորուած տեսակ մը ծորերու խորը կ՚բնակին, ուր քօքօի թելեր կ՚դիզեն իբրև խըշտեակ։

Թարգ. Բ. Մ. ՓՕՂԱՃԵԱՆ (Շար.)